

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní
Katedra soukromoprávních disciplín

Zánik manželství a problematika vyživovací povinnosti

Bakalářská práce

Termination of marriage and the problematic of maintenance
obligation

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE
JUDr. Duda Miroslav

AUTOR PRÁCE
Martin Míka

PRAHA
2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze dne 08. 03. 2022

Martin Míka

Poděkování

Tímto bych chtěl poděkovat JUDr. Miroslavu Dudovi za vedení mé bakalářské práce, poskytnutí rad při tvorbě osnovy, stejně jako při zpracování celé práce.

Rovněž bych chtěl poděkovat rodičům za ochotu při diskutování jejich rozvodu, který byl při tvorbě práce velmi přínosný.

17. ledna 2022

Martin Míka

ANOTACE

Práce se zabývá problematikou vyživovací povinnosti a zánikem manželství. Zejména pak vymezením základních pojmů. Těžištěm práce je analýza platné právní úpravy. V první a druhé části analýza institutu manželství, analýza jeho vzniku, právních překážek a zániku. Přičemž problematika zániku manželství je věnována nejvíce rozvodu manželství. Část třetí se zabývá vymezením následků zániku manželství při zohlednění způsobu takového zániku. V závěru práce jsou přiblíženy obecné zásady vyživovacích povinností a různé druhy, které jsou rozděleny z hlediska výše, vzniku a zániku. V práci se také vyskytují úvahy de lege ferenda, historický vývoj zkoumané problematiky a judikatura soudů k přiblížení problematiky.

KLÍČOVÁ SLOVA

Manželství, právní překážky, zdánlivé manželství, neplatné manželství, rozvod manželství, vyživovací povinnost

ANNOTATION

This thesis deals with the issue of maintenance obligations and the termination of marriage. Especially by defining basic concepts. The focus of the work is the analysis of current legislation. Specifically, in the first and second part, the analysis of the institute of marriage, the analysis of its origin, legal obstacles and termination. The issue of marriage termination is mostly related to divorce. The third part deals with the definition of the consequences of the termination of the marriage, taking into account the manner of this termination. At the end of this thesis, the general principles of maintenance obligations are described and various types which are divided in terms of amount, origin and extinction. This thesis also includes de lege ferenda considerations, the historical development of the researched issue and case law of the courts approach.

Keywords

Marriage, legal obstacles, apparent marriage, invalid marriage, divorce, maintenance obligations

Obsah

1 ÚVOD.....	7
2 POJEM A ÚČEL MANŽELSTVÍ.....	9
2.1 Právní překážky uzavření manželství.....	10
2.1.1 Nezletilost.....	10
2.1.2 Svéprávnost.....	11
2.1.3 Monogamie.....	11
2.1.4 Příbuzenský vztah.....	11
2.1.5 Náhradní péče.....	12
2.2 Vznik manželství.....	12
2.2.1 Občanský sňatek.....	14
2.2.2 Církevní sňatek.....	14
2.3 Zdánlivé a neplatné manželství.....	15
3 ZÁNİK MANŽELSTVÍ.....	17
3.1 Zánik smrtí jednoho z manželů.....	17
3.2 Zánik manželství prohlášením jednoho manžela za mrtvého.....	17
3.3 Zánik manželství změnou pohlaví.....	18
3.4 Zánik manželství rozvodem.....	19
3.4.1 Rozvod se zjišťováním příčin rozvratu.....	21
3.4.2 Úvahy de lega ferenda.....	21
3.4.3 Rozvod bez zjišťování příčin.....	22
3.4.4 Ztížený rozvod.....	24
3.4.5 Mediace a využití při rozvodu manželství.....	24
4 NÁSLEDKY ZÁNÍKU MANŽELSTVÍ.....	26
4.1 Následky zániku smrtí jednoho z manželů.....	26
4.1.1 Příjmení pozůstalého manžela.....	26
4.1.2 Dědická posloupnost.....	26
4.1.3 Právo na základní vybavení rodinné domácnosti.....	26
4.1.4 Právo na výživné z pozůstalosti.....	27
4.1.5 Bydlení po zániku manželství smrtí.....	27
4.2 Následky zrušení manželství rozvodem.....	29
4.2.1 Příjmení rozvedeného manžela.....	29
4.2.2 Bydlení po rozvodu manželství.....	29
4.2.3 Vypořádání společného jmění.....	30
4.2.4 Úvahy de lega ferenda.....	33

5 VYŽIVOVACÍ POVINNOST	35
5.1 Přiznání výživného oprávněnému	35
5.2 Neplnění vyživovací povinnosti	35
5.3 Zásady vyživovací povinnosti a práva na výživné	37
5.3.1 Zásada solidarity, vzájemné pomoci.....	37
5.3.2 Zásada ochrany slabší strany	37
5.3.3 Zásada vzniku vyživovací povinnosti ex lege	38
5.3.4 Zásada kogentnosti	38
5.3.5 Zásada obecnosti.....	38
5.3.6 Zásada dobrých mravů	38
5.3.7 Zásada nepromlčitelnosti.....	39
5.3.8 Zásada taxativního vymezení povinných a oprávněných	39
5.3.9 Zásada odkázanosti na výživu	39
5.3.10 Zásada potenciality příjmů povinného	40
5.3.11 Zásada tvorby úspor	40
5.3.12 Zásada zániku vyživovací povinnosti ex lege	40
5.3.13 Zásada podstatné změny poměrů	40
5.4 Druhy vyživovacích povinnosti.....	40
5.4.1 Vyživovací povinnost rodičů k dětem.....	41
5.4.2 Vyživovací povinnost dětí k rodičům.....	44
5.4.3 Vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými	45
5.4.4 Vyživovací povinnost mezi manžely	46
5.4.5 Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely	47
5.4.6 Úvahy de lega ferenda	50
5.4.7 Výživné a náklady neprovdané matky	50
5.5 Shrnutí zásadních rozdílů mezi různými druhy výživného	52
6 ZÁVĚR	53
7 SEZNAM TABULEK	56
8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	57
9. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	61

1 ÚVOD

Téma mé bakalářské práce zánik manželství a problematika vyživovací povinnosti jsem si vybral, protože mi daná problematika přijde neustále aktuální a bohužel se stává nedílnou součástí našich životů. Věřím, že každý z nás se s rozvodem setkal, o vyživovací povinnosti nemluvě, proto bych rád tuto problematiku přiblížil veřejnosti a poskytl celistvý náhled, který může být nápomocen nejen v praxi. Lidé často vstupují do manželství ve stavu určité nevědomosti, obvyklým faktorem je první moment zamilování, při kterém se bezhlavě vrhnou do tohoto závazku. Nejsou si však vědomi, jaké s sebou přináší manželství povinnosti a náležitosti vzniku či zániku, proto bude dalším cílem přinést osvětu i do této problematiky.

Pojem vyživovací povinnost je v dnešní společnosti stále více užíván. Rozhodně je to ovlivněno dobou, pro kterou je krize v rodinné oblasti typická. Výživné se pak ale jeví samo o sobě pro rozvedené páry jako problematičké. Dovolil bych si říci, že většina párů nad tímto pojmem ani nepřemýšlí i když by určitě měla. Zachování určité úrovně pro společné dítě se pro většinu páru nestává prioritou, poněvadž jsou tyto priority často směřovány směrem kariérním a společnému dítěti je tak věnováno málo pozornosti. Snížená pozornost a špatná výchova pak mají jistý vliv do budoucna a u dítěte často vzniká špatná důvěřivost a neschopnost se vázat. Vzniká tak pomyslná smyčka, ve které se dospělé dítě nedokáže správně zavázat a k problematice dochází znovu.

Vzhledem k propojenosti manželství a vyživovací povinnosti v rámci rodinného práva, se pokusím uvést spojitost těchto dvou pojmů a ukázat vzájemnou návaznost. Abych tohoto cíle dosáhl, budu čerpat nejen z knižní literatury, ale také z judikatury soudů pro úspěšné přiblížení v praxi. Dále nemohu opomenout užití platných právních předpisů, zejména pak zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku.

V první části mé bakalářské práce bych chtěl přiblížit obecně institut manželství a s ním spojené pojmy jako vznik manželství, účel manželství, právní překážky vzniku manželství a problematiku zdánlivého a neplatného manželství. Nebude to však pouze manželství, kterým bych se chtěl zabývat. Vzhledem k tomu, že české

právo disponuje i jinými formami svazku, zejména pro osoby stejného pohlaví, rád bych se věnoval i tomuto tématu.

V druhé části bych chtěl navázat na kapitolu první a pokračovat v přiblížení institutu manželství, zejména se věnovat již zmíněnému zániku manželství. Nikoho nepřekvapí, že manželství zaniká nejčastěji rozvodem, proto bych mu chtěl v této kapitole věnovat nejvíce pozornosti a nastínit historický vývoj právní úpravy, stejně tak jako různé typy rozvodu a překážky s ním spojené. Rozvod však není jediný zákonný způsob, jak manželství zaniká, proto část kapitoly budu věnovat zániku manželství smrtí, prohlášením za mrtvého a změnou pohlaví.

Třetí část práce mám v úmyslu věnovat následkům zániku manželství. Ukázat řešení situací při zániku manželství, které se týkají změny příjmení, bydlení a vypořádání společného jmění manželů, přičemž bych chtěl zohlednit způsob takového zániku a podotknout rozdílnosti.

Problematice vyživovací povinnosti bych chtěl věnovat část poslední. V úvodu kapitoly bych se rád zabýval obecně vyživovací povinnosti, stanovení výše výživného jeho přiznání a otázce, co se děje v případě, že nedochází k plnění. Rovněž bych rád zmínil obecné zásady, na kterých jsou povinnosti postaveny a přiblížil jejich smysl v praxi. V závěru kapitoly a celé bakalářské práce rozeberu vybrané vyživovací povinnosti, stanovím podmínky nároku a pokusím se je navzájem od sebe odlišit, zejména z hlediska výše, trvání a splatnosti.

2 POJEM A ÚČEL MANŽELSTVÍ

Ať už na pojem manželství nahlížíme z jakéhokoliv úhlu, lze manželství velmi obecně definovat jako životní společenství dvou osob, které spolu sdílí domácnost a realizují výchovu dětí. Je však třeba dbát na úhel pohledu této práce, tedy úhel právní, který manželství v České republice upravuje pouze pro muže a ženu, tedy pro osoby odlišného pohlaví v §655 NOZ jako: „*Trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon*“.¹ Neznamená to však, že svazek určený pro pohlaví stejná, není v naší právní úpravě zakotven. Naopak právní úprava disponuje i zvláštní formou svazku, který je vytvořen právě pro takové páry, jako je registrované partnerství upravené zákonem č.115/2006 Sb. O registrovaném partnerství. Pohlaví snoubence neboli pohlaví rozhodující o formě svazku, je vždy takové, které je uvedené v rodném listě osoby, přičemž je nutné dodat, že změna pohlaví nevytváří právní překážku uzavřít manželství.² Přístup každého státu je však k této problematice odlišný a dochází tak často k jistým pochybení. Typickou situací manželství osob stejného pohlaví a rozdílu v postupech jednotlivých zemí ve světě může být situace ve které: „Emma, belgická státní příslušnice, si v Belgii vzala Francouzku Carine. Když se později přestěhovaly do Itálie, protože tam Emma dostala místo, nebyly považovány za manželský pár, protože sňatky stejnopohlavních párů se v Itálii neuznávají. V Itálii nicméně existuje registrované partnerství osob stejného pohlaví, takže pro Emmu a Carine z italských zákonů vyplývají stejná práva, jako mají v Itálii registrovaní partneři.“³

Mluvíme-li o účelu manželství, lze ho dle občanského zákoníku spatřovat v „*založení rodiny, řádné výchově dětí a vzájemně podpoře a pomoci*“.⁴ Oproti dřívější úpravě, tedy právní úpravě č. 94/1993 Sb. a zákonu č. 40/1964 Sb., byla definice rozšířena o vzájemnou podporu a pomoc. Ačkoliv se může zdát, že lze vzájemnou podporu a pomoc chápat jako všeobecně známou skutečnost, je třeba tuto zásadu v zákoně zdůraznit a považovat ji za další klíčový účel, a to zejména

¹ § 655 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v platném znění

² HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv. *Rodinné právo. 2. vydání*. Praha: C.H.BECK, 2017, str. 45. ISBN 978-80-7400-644-9.

³ *Občanské sňatky uzavřené v EU: vnitrostátní a přeshraniční předpisy*-Your Europe. 301 Moved Permanently [online]. Dostupné z:

https://europa.eu/youreurope/citizens/family/couple/marriage/index_cs.htm [cit. 05.03.2022]

⁴ § 655 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v platném znění

z důvodu soudního řízení ve věci rozvodu manželství, ve kterém se soud zabývá příčinami rozvratu, naplňováním předpokladů stanovených zákonem a zjišťováním viny na takovém rozvratu.⁵

2.1 Právní překážky uzavření manželství

Aby manželství mohlo vzniknout, je zapotřebí, aby nedošlo k porušení určitých požadavků stanovených zákonem. Zákonnými překážkami se rozumí nezletilost, nesvéprávnost, omezení svéprávnosti, příbuzenství, poručenství a jiné formy náhradní péče, dříve uzavřené manželství, které stále existuje a registrované partnerství nebo jiný obdobně uzavřený svazek, který stále trvá. Stává se ovšem, že takové manželství je uzavřeno i přes výše zmíněné překážky. Takové manželství má sice právní následky, ale je tomu pouze po tak dlouho, než soud manželství prohlásí za neplatné.

2.1.1 Nezletilost

Zákon vyžaduje, aby osoby vstupující do manželství měly určitou míru vyspělosti, která je obecně určována věkovou hranicí. V České republice za ni považujeme 18 let věku, kdy se člověk dle §30 odst. 1 NOZ stává plně svéprávným neboli zletilým. Vyspělost však nemusí být nabyta pouze dovršením věkové hranice. Plně svéprávnosti můžeme nabýt i uzavřením manželství výjimkou, kterou stanoví soud v případě, že žadající dovršil alespoň 16 let věku. Bývá tak z důvodů, které jsou nejen významné pro manžele osobně, ale také pro společnost. Je-li pak naplněn alespoň jeden z výše uvedených případů nabytí svéprávnosti, lze dle §672 NOZ manželství uzavřít. V případě uzavírání manželství nezletilých je třeba, aby návrh na povolení uzavřít manželství podal sám nezletilý.⁶ Takový návrh, který nebude podán samotným nezletilým, bude soudem zamítnut. Úspěšným výsledkem řízení na návrh nezletilého je rozsudek, ve kterém soud povolí uzavřít manželství. Okamžikem uzavření manželství nabývá nezletilý plně svéprávnosti, a tu neztrácí ani v případě zániku manželství či prohlášení manželství za neplatné.

⁵ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C.H.BECK, 2017, str. 46. ISBN 978-80-7400-644-9.

⁶ NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). str. 23 ISBN 978-80-247-5167-2.

2.1.2 Svěprávnost

Nový občanský zákoník definuje svěprávnost jako: „*Způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem, resp. právně jednat*“.⁷ V této kapitole se bude překážka svěprávnosti týkat osob zletilých, protože i u osob, které již dosáhli 18 let věku je možné svěprávnost omezit. Toto omezení svěprávnosti následně může představovat překážku k úspěšnému uzavření manželství. Vychází tak z §55 NOZ, kdy je možné člověku svěprávnost omezit. K rozhodnutí o omezení svěprávnosti je oprávněn příslušný soud bez návrhu či na návrh zdravotního ústavu, osoby samotné nebo státního zástupce, a to jedině z důvodu nepřechodné duševní poruchy. Výsledkem řízení je rozsudek, kterým může být omezena svěprávnost až na 3 roky. Překážku manželství však nevytváří jakékoliv omezení svěprávnosti, vytváří jí pouze omezení ve oblasti sňatkové dle §673 NOZ.

2.1.3 Monogamie

Monogamie neboli párové manželství je dalším stěžejním předpokladem pro uzavření platného manželství. Vychází z §674 NOZ, který neumožňuje uzavřít platné manželství osobě, jež jiné manželství, registrované partnerství či jiný obdobný svazek uzavřený v zahraničí již uzavřela a tento svazek stále trvá. Obdobným svazkem uzavřeným v zahraničí rozumíme například občanský pakt solidarity, který je formou partnerského svazku ve Francii, a který mohou uzavřít osoby jak stejného, tak různého pohlaví zejména za účelem úpravy majetkových poměrů.⁸

2.1.4 Příbuzenský vztah

Uzavření manželství je též vyloučeno u osob, mezi nimiž existuje určitý příbuzenský poměr. Může se jednat o biologický pokrevní vztah mezi předky a potomky, tedy linií přímou a sourozenecký vztah, tedy linií pobočnou.⁹ Přičemž není nahlíženo na to, zda se jedná o vztahy se stejnými rodiči nebo pouze s jedním

⁷ § 15 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v platném znění

⁸ NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). str. 23 ISBN 978-80-247-5167-2.

⁹ KOROLOVÁ, Nicole. *Vznik a zánik manželství*. Plzeň. 2016. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta právnická. Katedra občanského práva. Vedoucí práce: JUDr. Kristýna Spurná. [cit. 10.01.2022] Dostupné z: <https://otik.zcu.cz/bitstream/11025/23968/1/R11M0153P.pdf>

rodičem společným. Oba sourozenecké vztahy totiž vylučují možnost uzavřít manželství dle §675 NOZ a tyto osoby spolu do manželství nesmějí vstoupit. Je však třeba zmínit, že jiným příbuzenským poměrem tato překážka nevzniká.

Výše zmíněné ustanovení §675 NOZ ale nepředstavuje překážku pouze pro příbuzenství založené na biologickém základu, ale také pro příbuzenství založené na základu právním, tedy takové založené osvojením. Osvojením se z ustanovení 794 NOZ rozumí přijetí cizí osoby za vlastní. Tím vzniká ve smyslu §795 NOZ mezi osvojitelem a osvojencem, takový vztah, jaký je mezi rodičem a dítětem nebo alespoň vztah, který má takové základy, a proto představuje překážku manželství mezi osvojencem a osvojitelem. Překážka mezi osvojencem a osvojitelem zaniká zrušením osvojením. Nesmíme ale také zapomenout, že osvojením nezaniká biologický vztah k původní rodině, a proto je nutné uplatnit stejnou zákonnou překážku i pro původní rodinu.

2.1.5 Náhradní péče

Poslední překážkou manželství jsou jednotlivé formy tzv. náhradní péče. Jedná se o pěstounství, svěřenectví a poručenství. Tyto formy náhradní péče jsou určeny soudem jako náhrada za rodiče, kteří nejsou schopni vykonávat svoji vyživovací povinnost. Jedná o tzv. závislý stav a manželství je zkrátka nemožno uzavřít.¹⁰ Je tomu tak však pouze do doby, než dítě dovrší 18 let věku, tedy plné svéprávnosti. Dověšením 18 let věku právní vztah zaniká a uzavření manželství je možné.

2.2 Vznik manželství

Vznik manželství upravuje §656 NOZ: „*Manželství vzniká svobodným a úplným souhlasným projevem vůle muže a ženy, kteří hodlají vstoupit do manželství (dále jen „snoubenci“), že spolu vstupují do manželství.*“¹¹ Z uvedeného lze vyvodit, že manželství vzniká na základě sňatečného projevu vůle, který musí být svobodný a úplný, přičemž může být učiněný jakýmkoliv prostředkem komunikace. A jak již bylo řečeno, manželství může vzniknout pouze mezi mužem a ženou.

Před vyjádřením sňatečné vůle je zákonem uloženo, aby byla učiněna i další vedlejší prohlášení, jejichž nepravdivost či neuvedení však nezpůsobí neplatnost

¹⁰ §676 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v platném znění

¹¹ §656 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v platném znění

manželství.¹² Dle §665 NOZ se jedná o vyjádření snoubenců, že jim nejsou známy překážky, které by jim bránily uzavřít manželství. Že navzájem znají svůj zdravotní stav a že zvážili uspořádání budoucích majetkových poměrů, svého bydlení a hmotné zajištění po uzavření manželství. Zároveň mají snoubenci povinnost při obřadu stanovit budoucí úpravu jejich příjmení. Mají možnost si zvolit příjmení jednoho z nich, které bude jejich příjmením společným, nebo si oba svá příjmení mohou ponechat. Posledně si mohou zvolit, že příjmení jednoho z nich bude jejich příjmením společným a ten, jehož příjmení nemá být příjmením společným, bude ke společnému příjmení na druhém místě připojovat své dosavadní příjmení.¹³

Dále je uvedeno v §656 odst. 2 NOZ: „*Sňatečný obřad je veřejný a slavnostní a činí se v přítomnosti dvou svědků.*“ Svědek zde zastává funkci převážně důkazní, proto je třeba, aby byl svéprávný a schopný vnímat dění odehrávající se kolem něj.

V praxi se manželství zakládá na matričním úřadu, a to ve správním obvodu, kde má být manželství uzavřeno. Je nutné předložit: předepsaný tiskopis, rodný list, doklad o státním občanství, výpis údajů z informačního systému evidence obyvatel, výpis z evidence obyvatel o osobním stavu, pravomocný rozsudek o rozvodu přechozího manželství, popřípadě úmrtní list zemřelého partnera. Tyto věci je však nutné předložit pouze v případě, že je snoubenec přihlášen k trvalému pobytu v České republice. Je-li snoubencem cizinec je třeba předložit dokumenty dle §35 z. č. 301/2000 Sb.

Sňatečný obřad je možné uskutečnit dle §657 a §658 NOZ na základě sňatku občanského či církevního, přičemž oba jsou veřejné a slavnostní, jak zmiňuje uvedené ustanovení. Oba sňatky jsou rovnoprávně postavené a možnost výběru není nijak omezena. Tato možnost výběru je však relativně novou věcí, protože až do novely v roce 1992 nebyly sňatky rovnoprávné. Původním záměrem

¹² HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv. *Rodinné právo. 2. vydání*. Praha: C.H.BECK, 2017, str. 50. ISBN 978-80-7400-644-9.

¹³ § 660 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v platném znění

občanského zákoníku byla pouze varianta občanského sňatku, ale nakonec od něj bylo opuštěno.¹⁴

2.2.1 Občanský sňatek

Občanský sňatek, často nazýván také jako civilní, je nejrozšířenější formou uzavření manželství v České republice. Až 79 % všech manželství je uzavřeno na základě tohoto sňatku.¹⁵ Snoubenci u této formy sňatku musí projevit vůli, že spolu vstupují do manželství, a to před orgánem veřejné moci v přítomnosti matrikáře dle §657 odst. 1 NOZ a dvou svědků dle §656 odst. 2 NOZ. Veřejnou osobou rozumíme osobu oddávajícího dle §11 odst. 1 z. č. 301/2000 tedy: *starosta, místostarosta, nebo pověřený člen zastupitelstva obce, městské části hlavního města Prahy, městského obvodu nebo městské části územně členěného statutárního města, které jsou matričním úřadem, a to pouze ve správním obvodu tohoto matričního úřadu. V tom případě, že matričním úřadem nejsou, tak jsou oddávajícím výše uvedené osoby pouze v případě, že je jeden ze snoubenců přihlášen k trvalému pobytu v jeho správním obvodu. Další takovou osobou může být i primátor hlavního města Prahy, jeho náměstek nebo pověřený člen zastupitelstva, totéž platí i pro primátora, náměstka a pověřeného člena zastupitelstva statutárního města. Jejich oprávnění se vztahuje pouze na správní obvod hlavního města Prahy nebo statutárního města.*

Občanský sňatek je uzavírán na místě pro konání slavnostních obřadů dle §663 odst. 1 NOZ a dle §11 odst. 3 matričního zákona. Jedná se nejčastěji o obřadní síň. Občanský sňatek se však může konat i na kterémkoli vhodném místě ve správním obvodu, pokud si o to snoubenci tak zažádají.¹⁶

2.2.2 Církevní sňatek

Církevním sňatkem rozumíme dle §657 odst. 2 NOZ takový sňatek, při kterém snoubenci projeví vůli, že spolu vstupují do manželství osobně před orgánem církve nebo náboženské společnosti k tomu oprávněné dle z. č. 3/2002 Sb.,

¹⁴ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv. *Rodinné právo. 2. vydání*. Praha: C.H.BECK, 2017, str. 53. ISBN 978-80-7400-644-9.

¹⁵ *Církevní sňatek můžete mít samostatně, po civilním i mimo kostel*. Svatbona.cz [online] Dostupné z: <https://www.svatbona.cz/cirkevni-snatek/> [cit.05.03.2022]

¹⁶ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv. *Rodinné právo. 2. vydání*. Praha: C.H.BECK, 2017, str. 55. ISBN 978-80-7400-644-9.

O svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů. Oprávněnými církvemi z tohoto zákona jsou: *Apoštolská církev, Bratrská jednota baptistů, Církev adventistů sedmého dne, Církev bratrská, Církev československá husitská, Církev Ježíše Krista Svatých posledních dnů, Církev řeckokatolická, Církev římskokatolická, Českobratrská církev evangelická, Evangelická církev augsburského vyznání v České republice, Evangelická církev metodistická, Federace židovských obcí v České republice, Jednota bratrská, Křesťanské sbory, Luterská evangelická církev a. v. v České republice, Náboženská společnost českých unitářů, Náboženská společnost Svědkové Jehovovi, Novoapoštolská církev v České republice, Pravoslavná církev v českých zemích, Slezská církev evangelická augsburského vyznání, Starokatolická církev v České republice.* Pouze tyto církve jsou oprávněny konat obřady při nichž jsou uzavírány církevní sňatky. „Církevní orgán v tuto chvíli provádí akt, který je státem povýšen na akt, který uznává i stát sám.“¹⁷

Osoba pověřená je určena vnitřními předpisy církve, a vystupuje jako orgán veřejné moci. Vnitřními předpisy jsou např. *Codes Iuris Canonici (1938) a Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium (1991)*.¹⁸

Místo uzavření manželství formou církevního sňatku je místo takové, které bylo určeno vnitřními předpisy oprávněné církve, avšak nedodržení těchto předpisů nemá vliv na platnost manželství, proto je možné si zvolit i místo jiné.

2.3 Zdánlivé a neplatné manželství

Uzavření manželství je právní akt, při kterém může dojít k chybám, které vyvolají určité právní vady, způsobující neplatnost či zdánlivost manželství. Je však nutné tyto pojmy od sebe odlišit a nepovažovat je za synonyma.

Termínem zdánlivé manželství dle §677 NOZ označujeme takový stav, kdy manželství nevzniká a je na něj pohlíženo jako na manželství, které nemá od počátku žádné účinky. Nevznikají tedy mezi mužem a ženou vzájemné povinnosti a práva jak osobní, tak majetková. Jedná se o takové vady ve vzniku manželství,

¹⁷ ŠVESTKA, Jiří, Jan Dvořák a kol. *Občanské právo hmotné 3. Díl čtvrtý: Rodinné právo. 5., jubilejní aktualiz.* Vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. str. 30. ISBN 978-80-7357-465-9.

¹⁸ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv. *Rodinné právo. 2. vydání.* Praha: C.H.BECK, 2017, str. 55. ISBN 978-80-7400-644-9.

na kterých je třeba tvrdě trvat. Může se jednat jak o vady spočívající v osobách, které hodlají manželství uzavřít, tak v projevu vůle či v proceduře uzavření manželství. Mezi tyto vady řadíme například uzavření před neoprávněnou církví dle zákona č. 3/2002 Sb., neplatné osvědčení o způsobilosti k uzavření manželství vydané matričním orgánem nebo nepřítomnost vážného souhlasného projevu sňatečné vůle.¹⁹ Bylo-li označeno manželství za zdánlivé a existuje společné dítě, je třeba vyřešit otázku otcovství, v tomto případě se neuplatní právní domněnka otcovství.²⁰ Byla-li již uplatněna, bude zrušena a o otcovství rozhodnuto znovu. Dále je třeba rozhodnout o povinnostech majetkových dle §679 NOZ.

Manželství neplatné na rozdíl od manželství zdánlivého vzniká a má právní důsledky, zejména pak s ohledem na §681 NOZ lze spatřovat základní rozdíl. Manželství tedy vzniká, má právní důsledky a je tomu po tak dlouho, než soud prohlásí manželství za neplatné, a to bez návrhu či na návrh kohokoliv prokazujícího právní zájem. Jedná se o manželství uzavřené z nezákonných důvodů, to znamená, že je v rozporu s určitými právními předpisy. Neplatnost zde vzniká díky vadám v osobách snoubenců nebo vadám týkajících se sňatečného prohlášení.²¹ Mezi takové vady řadíme např. nedostatek věku jednoho ze snoubenců, omezení svéprávnosti jednoho ze snoubenců (viz. právní překážky uzavření manželství). Manželství, které bylo prohlášeno za neplatné, je dále považováno za neuzavřené. K narozenému dítěti je určeno otcovství na základě právní domněnky.²² Je třeba dát pozor na majetkové vztahy vzniklé za dobu trvání manželství, protože ty se posuzují stejně jako při rozvodu manželství.

¹⁹ ZUKLÍNOVÁ, M. DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. a kol.: *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, str. 33-34. ISBN 978-80-7478-325-8.

²⁰ Domněnka otcovství – otcem je manžel matky

²¹ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv. *Rodinné právo. 2. vydání*. Praha: C.H.BECK, 2017, str. 60-63. ISBN 978-80-7400-644-9.

²² § 776 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v platném znění

3 ZÁNİK MANŽELSTVÍ

Občanský zákoník v ustanovení §754 prohlašuje, že manželství zaniká jen z důvodů stanovených zákonem. Manželství jako takové zaniká z objektivních příčin, tj. smrtí jednoho z manželů, prohlášením jednoho z manželů za mrtvého či zrušením manželství soudem. Nová právní úprava však přidává i jiný zánik manželství – změnou pohlaví dle §29 NOZ. Tato změna pohlaví představuje rozpor s právní úpravou manželství §656 NOZ o rozdílnosti pohlaví. Není překvapením, že nejvíce manželství však zaniká rozvodem manželství. V období od ledna do června roku 2021 zaniklo pro představu rozvodem 10 800 manželství, v témže období naopak vzniklo 14 900 nových.²³

3.1 Zánik smrtí jednoho z manželů

Smrt člověka představuje zánik jeho právní osobnosti. Spolu s právní osobností tak zaniká i manželství jako trvalý svazek. Pokud tedy dojde ke smrti manžela, dochází k zániku manželství smrtí prvního z nich. Nastávají však situace, kdy například manželé zemřeli v důsledku jedné automobilové havárie a kdy nelze určit pořadí jejich smrti. Toto pořadí však může být důležité například pro dědické řízení, proto je v tomto případě jejich smrt považována za současnou dle §27 OZ. Důkazem této smrti je úmrtní list, který je vystaven matričním úřadem na základě listu o prohlídce mrtvého.²⁴ Pro právní posouzení je však důležité, že právní následky vznikají v okamžiku smrti, a ne prokázáním smrti veřejnou listinou.

3.2 Zánik manželství prohlášením jednoho manžela za mrtvého

Oproti předchozí kapitole, kde lze smrt manžela prokázat na základě ohledání těla lékařem, občanský zákoník stanoví dva případy, kdy manželství zaniká prohlášením za mrtvého. Za první důkaz smrti dle §26 odst. 2 NOZ a za druhé domněnka smrti dle §71 NOZ.

Důkazem smrti rozumíme katastrofy, ve kterých nelze o smrti jednoho z manželů pochybovat. Může jím být například zřícení letadla. V takovém případě prohlásí soud člověka za mrtvého z úřední povinnosti a ve svém rozhodnutí určí den, který

²³ ČSÚ [Český statistický úřad] *Pohyb obyvatelstva-1. pololetí 2021* [Online] [Cit. 23.02.2022]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-1-pololeti-2021>

²⁴ NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). str. 26. ISBN 978-80-247-5167-2.

platí za den smrti dle §59 až §64 z. č. 292/2013 Sb. Jedná-li se o místo smrti, nový občanský zákoník stanoví pravidla pro jeho určení. V případě nalezení těla, ale nejistoty místa, kde člověk skutečně zemřel, se považuje za místo smrti místo, kde bylo tělo nalezeno. V druhém případě, kdy nebylo tělo nalezeno, se považuje za místo smrti, místo, kde pobýval jako živý.²⁵

Naopak jedná-li se o institut domněnky smrti je pochybné, že daný člověk doopravdy zemřel. Soud v tomto případě může na návrh osoby, která na tom prokáže právní zájem, prohlásit člověka za mrtvého. Jedná se zejména o manžela či osoby blízké. Soud dále určí v rozhodnutí, kterým prohlásí člověka za mrtvého, den, který se pokládá za den jeho smrti dle §59 až §64 z. č. 292/2013 Sb.

Dalším případem je situace, kdy je jeden z manželů prohlášen za nezvěstného. Nezvěstným se člověk stává, když svéprávný opustí své bydliště a nepodá o sobě žádnou zprávu a ani o něm není známo, kde se zdržuje. Tento člověk může být následně prohlášen za mrtvého. K podání tohoto návrhu je oprávněn ten, kdo prokáže právní zájem, nicméně musí uplynout stanovená lhůta 5 let dle § 73 NOZ od konce roku, kdy došlo k prohlášení za nezvěstného. Manželství poté zaniká dnem, který soud stanovil jako den smrti manžela.²⁶

Prohlášení za mrtvého však není věcí absolutní. Zákon upravuje situace, kdy se zjistí, že člověk prohlášený za mrtvého je stále naživu. Z ustanovení 76 NOZ vyplývá, že v tomto případě se k prohlášení nepřihlíží a manžel nabývá veškerá práva a povinnosti zpět, avšak manželství a registrované partnerství se neobnovuje.

3.3 Zánik manželství změnou pohlaví

Zákon upravuje zánik manželství změnou pohlaví jednoho z manželů jako: „*chirurgický zákrok při současném znemožnění reprodukční funkce a přeměně pohlavních orgánů*“.²⁷ I když zákon tuto problematiku upravuje, v České republice je tato díkce problematičtá a je upravena zejména pro případ změny pohlaví provedené v zahraničí. Poněvadž ten, který uzavřel manželství nebo ten, který

²⁵ NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník*. Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). str. 26-27. ISBN 978-80-247-5167-2.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ § 29 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v platném znění

vstoupil do registrovaného partnerství či jiného obdobného svazku osob stejného pohlaví a tento svazek stále trvá, nemá dle §21 odst. 2 písm. b) z. č. 373/2011 Sb. nárok na změnu pohlaví.²⁸ Nastávají ale případy, ve kterých osoba i přesto změnu pohlaví podstoupila, a proto zákon v tomto případě problematiku upravuje zánikem tak uzavřeného svazku.

O povinnostech a právech muže a ženy, jejichž manželství zaniklo tímto způsobem, platí obdobně ustanovení o povinnostech a právech rozvedených manželů ke společnému dítěti a o jejich majetkových povinnostech a právech v době rozvodu. Soud v tomto případě rozhoduje i bez návrhu, jak bude každý z rodičů o dítě pečovat.

3.4 Zánik manželství rozvodem

Až do roku 1783 byl veškerý dohled nad institutem manželství, tedy i rozvodem, v kompetenci římskokatolické církve. V této době rozhodoval o zániku manželství výlučně církevní soud, a to pouze prohlášením manželství za neplatné. K přenesení pravomoci došlo až v roce 1783 vydáním Manželského patentu Josefem II.

Pro Českou republiku bylo na počátku 19. století manželství upraveno v Obecném zákoníku občanském, přičemž zánik manželství byl povolen pouze u náboženství nekatolických. Uplatňovaly se dvě odlišné možnosti zániku manželství za života manželů, a to „rozvod od stolu a lože“ a „rozluka“. Rozvod manželství nespočíval dříve v právním zániku manželství, jak je tomu dnes, ale pouze v zániku povinnosti žít společně. Následné uzavření nového manželství tak v tomto případě nebylo možné. Proto byl ustanoven pojem druhý – rozluka manželství. Ten by se dal považovat v dnešní době za synonymum slovu rozvod, a tedy jedinou legální cestu k právnímu zániku manželství. Ani tak však manželství nebylo jednoduché terminovat. Zrušení manželství připadalo v úvahu pouze soudním rozhodnutím, a to z důvodů stanovených zákonem, jakými byly například cizoložství nebo zločin jednoho z manželů.²⁹

²⁸ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv. *Rodinné právo. 2. vydání*. Praha: C.H.BECK, 2017, str. 60-63 ISBN 978-80-7400-644-9.

²⁹ MENCNEROVÁ, Kateřina. *Rozvod manželství*. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice právní instituty. str. 46. ISBN 978-80-7400-796-5

Změnu přinesl vznik samostatného Československa v roce 1918, kdy došlo k převzetí rakouského a uherského zákonodárství, a to zákon č.11/1918 Sb., *o zřízení samostatného státu československého*, zejména pak vydání tzv. Manželské novely. Došlo ke sjednocení manželského práva pro všechna náboženství, zavedení civilního sňatku a stanovení rozlukových důvodů. Stejně jako před rokem 1918 byla rozluka rozdělena na spornou a nespornou formu, avšak došlo ke zmírnění požadavků na zánik manželství a první možnost úplného ukončení nefungujícího manželství. Nemusel tak být prokazován důvod, stačilo pouze podat návrh na ukončení.

Roku 1948 došlo k oddělení občanského práva od rodinného a manželství bylo nadále regulováno zákonem o právu rodinném.³⁰ Byly odstraněny pojmy rozvod a rozluka a byl stanoven jednotný pojem rozvod, jehož jediným důvodem mohl být hluboký a trvalý rozvrat manželství. Obdobně jako v předchozí úpravě byl oprávněn podat návrh na ukončení pouze ten manžel, který rozvod nezavinil. To však vedlo k nerozdělitelným manželstvím, proto bylo přijato opatření č. 61/1995 Sb., které umožnilo podat návrh oběma manželům, pokud spolu již nežijí a pokud je to v zájmu společnosti.

Na právní úpravu z roku 1948 ZoPR³¹ navázal ZoR³² a jeho následná novela z roku 1988, která zachovala kvalifikovaný rozvrat manželství jako jediný důvod zániku. Přinesla také rozvod bez zjišťování příčin v případě dohody mezi manžely. Další novinkou novely byla také tzv. tvrdostní klauzule, která naopak rozvod omezuje.³³

Současná právní úprava tak navázala na předchozí a v ustanovení §755 NOZ považuje nadále za jediný důvod hluboký a trvalý rozvrat manželství, ve kterém nelze očekávat jeho obnovení. Takový rozvrat má být objektivně zjistitelný a soud, který rozhoduje o rozvodu, musí v případě nesouhlasu jednoho z manželů

³⁰ Zákon č. 265/1949 Sb. *o právu rodinném* – znění od 01.09.1959

³¹ Zákon č. 265/1949 Sb. *o právu rodinném* – znění od 01.09.1959

³² Zákon č. 94/1963 Sb. *o rodině* – znění od 01.01.2013

³³ MENCNEROVÁ, Kateřina. *Rozvod manželství*. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice právní instituty. str. 41-50. ISBN 978-80-7400-796-5.

existenci rozvratu zjišťovat a dojít ke kvalifikovanému důvodu. Zákon pro tento případ rozlišuje dvě situace: rozvod sporný a rozvod smluvený.

3.4.1 Rozvod se zjišťováním příčin rozvratu

První situací je rozvod, ve kterém je třeba existenci příčin rozvratu zjišťovat, tzv. rozvod sporný. Tento rozvod je upravený §755 ve spojení s §756 NOZ. Jedná se z pravidla o situaci, při které jedna strana s rozvodem nesouhlasí a návrh na rozvod manželství tak podává jen jedna z nich. Soud v tomto případě zjišťuje příčiny, které k rozvodu vedly. Rozhoduje tak dle tvrzení a důkazů, které musí podávat manžel, jenž návrh na zánik podal a ostatních důkazů, které jsou navrhovány účastníky dle zásady projednací.³⁴ Mezi nejtýpickejší příčiny rozvratu patří neshoda zájmů a povah, která je uváděna až v 53 % případů.³⁵ Je ovšem pravidlem, že rozvod nemá pouze jednu příčinu, ačkoliv z odůvodnění rozsudků vyplývá pouze ta nejdůležitější. Samotné příčiny bychom mohli rozdělit na subjektivní a objektivní, přičemž subjektivní jsou zapříčiněny aktivním jednáním, např. nevěra. Naopak objektivní nejsou ovlivněny jednáním, např. neplodnost. Takové příčiny, ať už subjektivní či objektivní, se pak negativně nebo pozitivně odrážejí při posuzování např. výživného rozvedeného manžela soudem.

3.4.2 Úvahy de lege ferenda

Rozvod se zjišťováním příčin rozvratu, tedy takový, kdy jeden z manželů s rozvodem nesouhlasí, přináší jisté problémy. Ano, problematiku upraví soud, kdy v případě neshody zahájí řízení na návrh jednoho z manželů a následně rozhodne o kvalifikovaném rozvratu a zániku manželství. Avšak mně tento postup přijde zbytečný a přináší s sebou spoustu komplikací. V případě, že se jeden z manželů chce rozvést, podstoupil různé kroky k záchraně manželství, a i přesto je přesvědčen, že manželství nemůže fungovat, je jasné, že takové manželství je neudržitelné a zbytečné prodlužovat. Bohužel chtěl-li by pak manželství ukončit mimosoudním jednáním, není mu tak umožněno. Proto si myslím, že soud by nemusel zkoumat kvalifikovaný rozvrat manželství a manželství by mělo být

³⁴ § 120 zákona č. 99/1963 Sb. *občanský soudní řád* v platném znění

³⁵ ČSÚ [Český statistický úřad] *Demografická ročenka České republiky, Rozvody* [Online] [Cit. 23.02.2022]. Dostupné z:

<https://www.czso.cz/documents/10180/121768536/13006720rc10.pdf/3a382450-d60a-43cc-bc1f-63372578910e?version=1.1>

ukončeno prostým oznámením. Samozřejmě majetková práva a povinnosti by soud i v takovém případě řešit musel, ale byla by mu ušetřena práce se zkoumáním takového rozvratu. Často totiž nastávají případy, kdy se druhý z manželů k rozvodu připojit nechce a než dojde k zahájení a ukončení soudního řízení v otázce rozvodu, nastávají v manželství stále větší konflikty, které mohou ovlivnit jak oba manžele, tak společné děti.

3.4.3 Rozvod bez zjišťování příčin

Druhou situací je rozvod, ve kterém se nezjišťují příčiny rozvratu, tedy tzv. smluvený rozvod. Pojem smluvený rozvod je však třeba brát s určitou nadsázkou, protože i když se jedná o rozvod, se kterým souhlasí oba manželé, je z teoretického hlediska rozvod stále založen na principu kvalifikovaného rozvratu.³⁶ Abychom mohli mluvit o smluveném rozvodu, je třeba naplnit určité předpoklady a podmínky. Jak už bylo řečeno, předpokladem prvním je souhlas obou manželů. Druhý předpoklad představuje délka trvání manželství. Manželství musí pro tento rozvod trvat nejméně jeden rok, a to ke dni zahájení řízení o rozvodu manželství. Zákon se tímto způsobem snaží předcházet neuváženým sňatkům a sňatkovým podvodům. Předpokladem třetím je absence spolužití manželů. Podmínkou se totiž stává fakt, že spolu manželé déle než 6 měsíců nežijí, to znamená že netvoří rodinné společenství. Dalším předpokladem smluveného rozvodu je dohoda o poměrech k nezletilému dítěti. V případě, že rozvádějící se manželé vychovávají nesvéprávné nezletilé dítě, musí být soudem schválena dohoda o úpravě poměrů k dítěti po dobu trvání rozvodu manželů. Jedná se o dohodu o výkonu rodičovské odpovědnosti dle §755 odst. 3 NOZ a vyživovací povinnosti dle §910 NOZ. Poslední podmínkou k rozvedení manželství je dohoda o majetkovém vypořádání, která se skládá ze tří dohod, sloučených v jedné listině. Tyto dohody upravují majetkové poměry, bydlení po dobu rozvodu a výživného po dobu rozvodu. Dohoda třetí o výživném je však dobrovolná a její uzavření je závislé pouze na uvážení manželů. Uzavírá se zejména v případě, kdy jeden z manželů je neschopen se sám živit. Neuzavření této dohody však neovlivňuje uplatňování práva na výživné u soudu, proto je tato

³⁶ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv. *Rodinné právo. 2. vydání*. Praha: C.H.BECK, 2017, str. 112. ISBN 978-80-7400-644-9.

volnost ponechána. V případě naplnění všech těchto předpokladů dochází v rámci smluveného rozvodu ke zrušení manželství, tedy ke změně statusu a k vypořádání všech majetkových a bytových otázek.

Příkladem bych rád uvedl rozhodnutí Okresního soudu v Sokolově samosoudcem Mgr. Františkem Sedláčkem ve věci rozvodu manželů ze dne 2. prosince 2020. Jednalo se o situaci, kdy se manželka domáhala rozvodu manželství a manžel se k návrhu připojil. Účastníci uzavřeli manželství 1988, mají 5, již zletilých dětí. Před více než 3 lety se začali odcizovat, od té doby se manžel zdržuje u známých, dětí, občas i manželky. Mají milionové dluhy, jež se řeší insolvenčí. Intimní soužití, byť výrazně omezené, neukončili. Manžel si shání byt. Oba účastníci obnovení soužití vyloučili, od rozvodu si slibují pocit, že mohou žít sami a řešit samostatně vlastní věci. Účastníci spolu více než 3 roky nežijí, občas manželka umožní manželovi u ní přespát, občas se intimně stýkají, avšak chtějí žít nadále sami. Jejich manželství je tedy tak hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno. Obnovené soužití nelze očekávat, zejména s ohledem na jejich jednoznačný postoj, a proto návrhu manželky, k němuž se manžel připojil, dle §755 (1), 756 zákona 89/2012 Sb. občanský zákoník, bylo vyhověno. Příčinou rozvratu byla jejich neschopnost a neochota v manželství setrvat, byť jejich vztah je dobrý. Rozvod tak potvrzuje skutečný stav rozvratu. Manželka může do 6 měsíců po právní moci rozsudku oznámit matričnímu úřadu, že přijímá zpět své dřívější příjmení.³⁷

³⁷ Rozsudek Okresního soudu Sokolov ze dne 2.12.2020, sp. Zn. 23 C 90/2020–10

3.4.4 Ztížený rozvod

I když se jedná o situace výjimečné, zakotvuje zákon dva důvody, kdy nedochází k rozvodu i přes existenci prokázaného rozvratu manželství. Jedná se o tzv. tvrdostní klauzule dle §755 NOZ. Rozpor se zájmem nezletilého dítěte a rozpor se zájmem manžela. Dítě nezletilé, které není plně svéprávné, lze v rámci rozvodu manželství chránit, a to hlavně z hlediska majetkového. Je třeba tak zajistit majetkové poměry rodiče, který se o dítě stará. I když nelze v případě rozvratu zachránit manželství jako takové, je třeba brát ohledy na dítě a jeho životní úroveň.³⁸

Manžel, který nezpůsobil rozvrat manželství a byla by mu rozvodem způsobena zvláště závažná újma a kterému svědčí ve prospěch okolnosti zachování manželství (např. zdravotní stav), má právo podat návrh soudu, kde lze očekávat zamítavé stanovisko. Nebude však zamítnut v případě, že spolu již manželé nežijí po dobu tří let.

3.4.5 Mediace a využití při rozvodu manželství

Mediace je forma mimosoudního řešení konfliktu za účasti třetí osoby. Samotná mediace je upravena v zákoně č. 202/2012 Sb., o mediaci. Dle §2 písm. a) ZM se mediací rozumí postup při řešení konfliktu za účasti jednoho nebo více mediátorů. Tito mediátoři podporují komunikaci mezi osobami, s cílem pomoci dosažení smírného řešení jejich konfliktu a uzavření mediační dohody.³⁹

Dalo by se říct, že mediace je vhodná tam, kde mezi účastníky existuje určitý mezilidský vztah, na jehož základě jsou nebo musí být do budoucna v kontaktu. Její využitelnost je proto v případě rozvodu vynikající, zejména pokud manželé mají děti a předpokládá se, že spolu budou muset do budoucna komunikovat.

K mediaci mohou manželé přistoupit kdykoliv, jak po zahájení řízení o rozvodu, tak před podáním návrhu na rozvod k soudu. To může být například situace, ve které není rozvrat mezi manžely konečný a předpokládá se, že lze manželství obnovit. Manželé si mohou situaci upravit i do budoucna. Pokud mají například

³⁸ ŠVESTKA, J., DVOŘÁK, J., FIALA, J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol. *Občanský zákoník. Komentář. Svazek II.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014, s. 226. ISBN 978-80-7357-465-9.

³⁹ MENCNEROVÁ, Kateřina. *Rozvod manželství.* V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice právní instituty. str. 39. ISBN 978-80-7400-796-5.

určité pochybnosti, uzavřou dohodu za účelem fungování jejich budoucího vztahu. Další situací může být případ, kdy spolu manželé souhlasí a oba se chtějí rozvést, ovšem je pro ně problematické dohodnout se na úpravě majetkových poměrů či péči o nezletilé děti. Pro tento případ slouží mediátor jako prostředník k nalezení společného řešení, které povede k uzavření dohody, umožňující smluvený rozvod.

Jak již bylo řečeno mediace připadá v úvahu i po zahájení soudního řízení. Soud se vždy pokouší o odstranění příčin rozvratu a usiluje o smíření manželů, proto může v určitých případech, navrhnout účastníkům možnost rodinné mediace a nařídit takové setkání.⁴⁰

⁴⁰ § 100 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb. *občanský soudní řád* v platném znění

4 NÁSLEDKY ZÁNIKU MANŽELSTVÍ

Se zánikem manželství nastává současně i změna statusového postavení manželů, se kterým právní řád spojuje vznik nových osobních či majetkových práv a povinností. Jestliže tak manželství zaniklo rozvodem, novým statutem rozvedeného manžela se stává „rozvedený/rozvedená“, v případě smrti jednoho z manželů pak „vdova/vdovec“. Tímto zánikem také dochází k zániku práv a povinností stanovených pro dobu manželství a umožňuje dále vznik nových manželství či vstup do registrovaného partnerství.

4.1 Následky zániku smrti jednoho z manželů

Vdova/vdovec má dle zvláštních ustanovení občanského zákoníku právo zejména na zaopatření po smrti manžela dle §1666, §1667, §1668, §1669.

4.1.1 Příjmení pozůstalého manžela

Manžel, který při obřadu přijal příjmení manžela druhého, respektive má příjmení zdvojené, nemá právo v případě smrti manžela přijmout své dřívější příjmení oznámením matričnímu úřadu. Tato změna je možná pouze skrze správní řízení o změně příjmení.⁴¹

4.1.2 Dědická posloupnost

I když je manžel v případě smrti druhého manžela zákonným dědicem, není na něj nahlíženo jako na dědice neopominutelného, tedy takového, kterému náleží z pozůstalosti povinný díl.⁴² Není-li však dědictví upraveno závětí, dědí manžel v první dědické třídě společně se zůstavitelovými dětmi. V případě že děti nemá, dědí v třídě druhé společně s rodiči a osobami spolužijícími.⁴³ Časté jsou ovšem i případy, kdy je dědictví upraveno v rámci předmanželské smlouvy dle §1582 NOZ, v tomto případě se dědictví řídí touto smlouvou, vytvořenou manžely.

4.1.3 Právo na základní vybavení rodinné domácnosti

I v případech, kdy se nestává pozůstalý manžel dědicem zesnulého manžela, nabývá vlastnické právo k movitým věcem, které tvoří základní vybavení rodinné domácnosti, pokud nějaká existuje dle §743 NOZ. Není ale možné nabýt

⁴¹ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C.H.BECK, 2017, str. 117. ISBN 978-80-7400-644-9.

⁴² § 1642 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v platném znění

⁴³ § 1636 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v platném znění

vlastnického práva, pokud spolu rodinnou domácnost ze závažných důvodů nesdíleli. Je také důležité dát si pozor na rozdíl mezi základním vybavením domácnosti a obvyklým vybavením domácnosti, protože ze zmíněné dikce manžel nabývá vlastnické právo pouze k vybavení základnímu. I když občanský zákoník samotný pojem základní vybavení neupravuje, lze za něj považovat věci, které jsou nezbytné pro život a které slouží čistě k uspokojení základních životních potřeb. Mezi takové věci řadíme například nábytek, nádobí, postel apod. Oproti obvyklému vybavení je základní vybavení třeba chápat v menším rozsahu.⁴⁴

4.1.4 Právo na výživné z pozůstalosti

Pozůstalému manželovi vzniká v případě smrti druhého manžela právo na výživné z pozůstalosti. Je to výživa, která mu je vyplácena po dobu šesti týdnů po smrti manžela. Je založena na zásadě slušné výživy. V případě těhotenství vdovy, má právo na takovou výživu až do konce šestého týdne po porodu. Totéž právo má i matka, která nebyla za zůstavitele provdána.⁴⁵ Nastávají také případy, ve kterých jeden z manželů nepracuje po dobu trvání manželství a je závislý na manželu druhém. Druhý manžel ovšem před svou smrtí učinil závěť pouze ve prospěch svých dětí a první manžel není schopen se nadále sám žít. I v tomto případě má pozůstalý manžel právo na výživné z pozůstalosti, které mu je vypláceno až do uzavření nového manželství. Jeho výše však nesmí překročit polovinu jeho zákonného dědického podílu dle §1666 odst. 2 NOZ.

4.1.5 Bydlení po zániku manželství smrtí

Než bude pozornost věnována samotné úpravě bydlení po zániku manželství smrtí, je třeba si definovat určité pojmy. Zejména pak rodinnou domácnost. I když občanský zákoník definici neobsahuje, nejvyšší soud ji vymezil ve svém rozsudku ze dne 24. 1. 2019 jako: „společenství tvořené manžely, případně dalšími osobami trvale spolu žijícími ve společném obydlí a společně hospodařícími“.⁴⁶ Ve své

⁴⁴ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C.H.BECK, 2017, str. 40. ISBN 978-80-7400-644-9.

⁴⁵ § 1666 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v platném znění

⁴⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.1.2019, sp. zn. 26 Cdo 3382/2017.

podstatě tak Nejvyšší soud navázal tak v podstatě navázal na definici společné domácnosti dle občanského zákoníku platného do 31. 12. 2013.

Pokud si manželé nesjednají zvláštní vymezení majetkových práv např. předmanželskou smlouvou, vzniká při uzavření manželství společné nájemní právo k domu nebo bytu. To znamená, že v případě smrti jednoho z manželů zůstává pozůstalý manžel nájemcem takového obydlí dle §766 odst. 1 NOZ. Stejný případ nastává svědčilo-li k obydlí jiné závazkové právo.

Zaniklo-li však manželství smrtí a právo k domu nebo bytu měl pouze zesnulý manžel, odkazuje občanský zákoník v §766 odst. 2 na ustanovení o nájmu bytu. Toto ustanovení říká, že nájem přechází na člena domácnosti, který v bytě žil ke dni smrti a nemá být vlastní.⁴⁷ Takový nájem končí nejpozději do dvou let od přechodu. To neplatí, je-li nájemce starší sedmdesáti let, nebo je-li nájemce mladší osmnácti let. Je-li nájemce starší sedmdesáti let, odvíjí se doba nájmu od doby sjednané v původní smlouvě s nájemcem. Tedy byla-li sjednána na dobu neurčitou nebo na dobu určitou např. čtyři roky, přechází stejně tak i pro nového nájemce. Pro případ nezletilého končí nájem dnem, kdy osoba dovršila dvaceti let věku. Ovšem pronajímatel a nájemce se mohou dohodnout jinak. Tento nájem lze také samozřejmě dle §2279 odst. 4 NOZ rovnou zrušit ze strany nájemce, a to do jednoho měsíce od smrti manžela.

Dalším možným případem je společný nájem družstevního bytu, ve kterém lze rozlišit dvě situace. Družstevní podíl je ve společném jmění manželů a po smrti jednoho z manželů tento podíl přechází na manžela druhého. V situaci druhé, kdy byt ve společném jmění není, přechází družstevní podíl dle §2279 odst. 5 NOZ na dědice, který se stává nájemcem družstevního bytu nebo získává právo na uzavření nájemní smlouvy s tím, že dosavadní společný nájem bytu manželů zaniká.⁴⁸

„Zaniklo-li manželství smrtí manžela, který měl k domu nebo bytu, v němž se nacházela rodinná domácnost, výhradní právo umožňující v domě nebo bytě

⁴⁷ § 2279 zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník v platném znění

⁴⁸ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C.H.BECK, 2017, str. 125. ISBN 978-80-7400-644-9.

*bydlet, a bylo-li to jiné právo než závazkové, zatímco druhý manžel měl v domě nebo bytě právo na bydlení, zanikne tomuto manželu právo na bydlení, pokud výhradní právo přešlo na jinou osobu než na pozůstalého manžela. To neplatí, nelze-li na pozůstalém manželu spravedlivě žádat, aby dům nebo byt opustil.*⁴⁹

4.2 Následky zrušení manželství rozvodem

4.2.1 Příjmení rozvedeného manžela

Je třeba spatřovat rozdílnost ve změně příjmení při zrušení manželství rozvodem a zánikem smrtí jednoho z manželů. Při zániku manželství rozvodem, manžel, který přijal příjmení druhého manžela, může do šesti měsíců po rozvodu vzít zpět své dřívější příjmení, a to oznámením matričnímu úřadu. Ten nevydává o změně žádné rozhodnutí, pouze bere oznámení na vědomí.⁵⁰ Na rozdíl od změny při smrti jednoho z manželů se nemusí vydávat cestou správního řízení o změně příjmení. Toto rozhodnutí je však manželovo svobodnou vůlí a nemůže být přinucen, aby se k dřívějšímu příjmení vrátil.

4.2.2 Bydlení po rozvodu manželství

Stejně jako při zániku manželství smrtí jednoho z manželů je rozvedený manžel chráněn z hlediska majetkového ve vazbě na bydlení.

Pokud manželé měli k domu nebo bytu, v němž se nacházela rodinná domácnost, stejné nebo společné právo, upřednostňuje občanský zákoník dohodu mezi manželi. Manželé v dohodě stanoví, kdo z nich bude po rozvodu byt či dům obývat. Je ovšem časté že k takovéto dohodě nedojde, a tak jeden z manželů podá návrh k soudu na určení užívání. V tomto směru se pak přihlíží především na příčiny rozvratu manželství, zdravotní stav obou manželů nebo do jaké míry se každý z nich podílel na nabytí práva k užívání bytu.⁵¹ Dále se přihlíží na fakt, kterému z rozvedených manželů byla svěřena péče o nezletilé dítě. Důležité je také zmínit, že i názor pronajímatele může ovlivnit rozhodnutí.⁵² Soud však nemusí rozhodnout pouze ve prospěch navrhovatele ale i ve prospěch strany druhé. Manžel, v jehož prospěch nebylo rozhodnuto v soudním řízení, tedy ten, který má byt či dům

⁴⁹ § 767 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v platném znění

⁵⁰ § 759 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb. *občanský zákoník* v platném znění

⁵¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 5 Cz 45/68 (Rc 78/1970), ze dne 30. 6. 1969

⁵² MENCNEROVÁ, Kateřina. *Rozvod manželství*. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice právní instituty. str. 13. ISBN 978-80-7400-796-5.

opustit, je také chráněn, a to náhradou za ztrátu práva. Byt může totiž obývat i nadále po rozhodnutí soudu, a to v případě že mu druhý manžel nezajistí náhradní bydlení po dobu nejdéle jednoho roku dle §768 odst. 2 NOZ. Pokud mu ale nebyla náhrada přiznána toto ustanovení neplatí. Byla-li mu svěřena péče o nezletilé dítě, které nenabýlo plné svéprávnosti a o které manželé pečovali za trvání manželství, nebo o dítě nezaopatřené které s ním žije, může soud na návrh tohoto manžela, obdobně jako při smrti jednoho z manželů, založit v jeho prospěch právo bydlení.⁵³

Pokud manželé takové společné právo k bytu nebo domu neměli, šlo tedy o vlastnictví pouze jednoho z manželů, a mezi manžely nedojde k dohodě o dalším bydlení, je vlastník bytu či domu oprávněn obrátit se na soud, aby se manžel druhý vystěhoval. Zákon zde neupravuje výslovně právo na bytovou náhradu, avšak dle ustanovení §769 NOZ, které platí obdobně jako ustanovení §767 odst. 2 NOZ, může soud slabšímu manželu také přiznat právo na bydlení odpovídající věcnému břemenu.

Měli-li manželé v bytě či domě pouze právo bydlet, s tím že jedno právo bylo odvozeno od druhého (například že vlastníkem jsou rodiče jednoho z manželů), má osoba, které náleží toto právo požádat o vystěhování manžela, který měl pouze právo odvozené od práva bydlení.⁵⁴

Hovořili bychom o nájmu družstevního bytu a o manželech jako o společných nájemcích, dochází k vypořádání podle úpravy společného jmění manželů dle §736 NOZ. Nedojde-li mezi manželi k dohodě ve které upraví budoucí nájem takového bytu, soud rozhodne o zrušení členství v bytovém družstvu a zrušení společného nájmu manželů. Jestliže je však pouze jeden z manželů členem bytového družstva, nemá druhý manžel dle §769 NOZ právo na žádnou náhradu v souvislosti s vypořádáním.

4.2.3 Vypořádání společného jmění

Společné jmění manželů zaniká ke dni právní moci rozsudku o rozvodu. Neznamená to však, že takové jmění je vypořádáno. Můžeme říct že vypořádání

⁵³ § 768 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v platném znění

⁵⁴ § 770 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v platném znění

společného jmění, není podmínkou rozvodu manželů ale majetek, který byl součástí tohoto jmění, jím zůstává i nadále, než dojde k jeho úpravě. Společné jmění může být v praxi vypořádáno třemi způsoby: dohodou manželů, rozhodnutím soudu nebo zákonnou domněnkou. Je také možné uvedené způsoby kombinovat (např. část bude vypořádána dohodou a část na základě zákonné domněnky).⁵⁵

Abychom se mohli bavit o dohodě manželů o vypořádání společného jmění, je třeba, aby k takové dohodě došlo nejpozději do tří let od právní moci rozhodnutí soudu o rozvodu manželství či do skončení soudního řízení, které bylo zahájeno v této lhůtě. Pokud by totiž k dohodě za těchto podmínek nedošlo, nastávají automaticky účinky zákonné domněnky. Dohoda o vypořádání má účinky ke dni, kdy bylo společné jmění zrušeno či zaniklo.⁵⁶ Pokud došlo k dohodě o vypořádání po rozvodu manželství, bude mít dohoda účinky zpětně ke dni právní moci soudního rozhodnutí o rozvodu manželství. Je však možné tuto dohodu uzavřít již za trvání manželství, v tomto případě nabývá obdobně účinky ke dni právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství. Dohoda uzavřená za trvání manželství musí mít písemnou formu, naopak dohoda po rozvodu musí mít písemnou formu pouze vyžaduje-li to věc ve společném (např. nemovitost).⁵⁷ Je časté, že při dohodě nepísemné dochází k problémům vypořádání, a proto je dobré vyžádat od druhého manžela aspoň písemné potvrzení o vypořádání. Manželé v dohodě uvedou, kterému z nich případnou jednotlivé věci ze společného jmění manželů, případně které případnou osobě třetí a jak budou vypořádány jejich dluhy a pohledávky. Následně se manželé mezi sebou vyrovnají dle dohody.⁵⁸

Nedojde-li k dohodě mezi manželi a některý z manželů má zájem na vypořádání společného jmění jinak než zákonnou domněnkou, může podat žalobu a nechat o vypořádání rozhodnout soud.⁵⁹ Zahajuje se tak sporné řízení, ve kterém se vypořádává ta část společného jmění, kterou účastníci předložili jako předmět

⁵⁵ MENCNEROVÁ, Kateřina. *Rozvod manželství*. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice právní instituty. str. 34. ISBN 978-80-7400-796-5.

⁵⁶ § 738 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb. *občanský zákoník* v platném znění

⁵⁷ § 739 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb. *občanský zákoník* v platném znění

⁵⁸ MENCNEROVÁ, Kateřina. *Rozvod manželství*. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice právní instituty. str. 33. ISBN 978-80-7400-796-5.

⁵⁹ § 740 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb. *občanský zákoník* v platném znění

řízení. Jiná část tak vypořádána není. Příslušným soudem se stává soud, který rozhodoval o rozvodu manželství. Náklady na takové řízení jsou ukládány, podle toho, který z účastníků byl procesně úspěšný. „Je třeba vzít do úvahy výsledek řízení a poměřit jej s návrhy stran v průběhu řízení, je nutné přihlížet i k výši požadované a skutečně přiznané výše vypořadacího podílu a zohlednit výsledek sporu mezi účastníky a to, které věci náleží do společného jmění manželů a které nikoliv. Do úvahy je třeba vzít i tu skutečnost, že některý z účastníků odmítl před zahájením sporu bez ospravedlnitelného důvodu jednat o vypořádání společném jmění manželů.“⁶⁰ Při vypořádání se soud následně řídí dle pravidel stanovených v §742 NOZ:

1. podíly obou manželů na vypořádání jsou stejné;
2. každý z manželů nahradí to, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho výhradní majetek;
3. každý z manželů má právo žádat, aby mu bylo nahrazeno, co ze svého výhradního majetku vynaložil na společný majetek;
4. přihlédne se k potřebám nezaopatřených dětí;
5. přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, zejména jak pečoval o děti a o rodinnou domácnost;
6. přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot náležejících do společného jmění.

Příkladem rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 28.01.2021. Je-li v době trvání společného jmění manželů ze společných prostředků hrazen hypoteční úvěr na nemovitost ve výlučném vlastnictví jednoho z manželů, ve které bydlí (respektive ji užívá) rodina manželů, a jde-li tedy i o peníze vynaložené na potřeby života rodiny a rodinné domácnosti, je třeba zjistit, jakou částku, by bylo nutno vynaložit na zajištění stejného či podobného bydlení na základě jiného právního důvodu. Kdyby částka vynaložená na splátky hypotečního úvěru byla stejná nebo nižší, neměl by ten, na jehož nemovitost byly prostředky takto vynaloženy, v zásadě povinnost tento vnos nahrazovat. Kdyby však měsíční splátky hypotečního úvěru byly vyšší než náklady na zajištění obdobného bydlení z jiného právního důvodu,

⁶⁰ Rozhodnutí NS ze dne 26.1.2016, sp. zn. 22 Cdo 3730/2015

bude třeba přistoupit k poměrné úhradě toho, co bylo vynaloženo na splátky hypotečního úvěru.⁶¹

V situaci, kdy nedojde k vypořádání společného jmění dohodou do tří let od právní moci rozsudku, ani nebude podán návrh na sporné řízení u soudu, dojde k vypořádání společného jmění automaticky, a to na základě zákonné domněnky dle §741 NOZ. Hmotné movité věci zůstanou tomu z manželů, který je pro potřebu svou, své rodiny nebo rodinné domácnosti výlučně jako vlastník užívá. Příkladem může být užívání společného auta, které se tři roky po rozvodu stává majetkem manžela, jenž jej užívá. Ostatní hmotné věci movité a věci nemovité budou rozděleny mezi manžele rovným dílem. Stejně tak ostatní majetková práva, pohledávky a dluhy náleží společně oběma manželům.⁶²

4.2.4 Úvahy de lege ferenda

Hlavní problém u zániku manželství osobně spatřuji v problematice vypořádání společného jmění a péči o dítě. Usuzuji tak na základě vlastní zkušenosti o majetkových neshodách mezi mými rodiči při rozvodu v roce 2002. Osobně bych problematiku upravil zavedením odděleného jmění mezi manželi.

Společné jmění jako takové by nevznikalo na základě zákona, ale pouze na základě dobrovolné a oboustranné dohody mezi manžely. Je totiž časté, že jedna strana předmanželskou smlouvu v dnešní době chce, zatím co druhá strana nikoliv a do manželství vstupuje už s problémy kterým by se dalo vyhnout. Samozřejmě si uvědomuji, že problém s dohodou při neuzákoněném SJM by mohl být obdobný i v případě kdy by ho jedna strana chtěla uzavřít, ale věřím, že tento režim by přinesl méně případů v rámci neshody. Každý z manželů by se svým jměním za trvání manželství nakládal sám a společné náklady domácnosti v trvání manželství by byly placeny podílem v rámci finančních možností. I když vím, že je třeba brát v úvahu nejen finanční zajištění, ale i jistou péči o domácnost nebo dítě, věřím že v úspěšných manželstvích, je taková ústní dohoda možná i bez zákonného režimu. Výjimkou by se stal dům či byt ve kterém manželé spolu žijí, i když by byl placen nájem či hypotéka každým manželem zvlášť, byt či dům by

⁶¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR – senátu ze dne 28.1.2021, sp. zn. 22 Cdo 3428/2020

⁶² MENCNEROVÁ, Kateřina. *Rozvod manželství*. V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice právní instituty. str. 34. ISBN 978-80-7400-796-5.

byl ve vlastnictví obou z manželů. Pokud by se manželům tyto podmínky nelíbily, vždy by si mohli na základě dohody uzavřít společné jmění, jak jej známe dnes. I když zákon problematice sňatkových podvodů předchází i v nynější úpravě, byla by dle mého názoru takto uzavřená manželství efektivním vyloučením podvodu. Není také třeba uvádět, že zahlcenost soudů jednajících o vypořádání společného jmění manželů by výrazně klesla a problematika vypořádání společného jmění mezi rozvedenými manžely by pak nepřinášela tolik rodinných hádek, které mohou následně ovlivnit i péči o dítě.

5 VYŽIVOVACÍ POVINNOST

Zánikem manželství rozvodem vzniká mezi manželi též tzv. vyživovací povinnost. Jedná se o soubor věcí, které poskytuje jeden z manželů manželu druhému jako kompenzaci rozdílných ekonomických příležitostí a rozdílné životní úrovně v době po rozvodu manželství. Tato část práce se však nebude zabývat pouze povinností mezi manželi ale i jinými povinnostmi, které vznikají na základě občanského zákoníku. Jsou jimi například vyživovací povinnost rodičů k dětem či vyživovací povinnost dětí k rodičům.

Ačkoliv není výživné jako pojem přímo definován zákonem, je možné tuto definici odvodit z ostatních ustanovení. Jak již bylo řečeno jedná se o soubor věcí, které poskytuje jedna osoba druhé proto, aby uspokojovala její životní potřeby.⁶³ Životními potřebami nerozumíme však pouze potřeby hmotné jako je např. strava či školní potřeby, ale i potřeby duševní (např. vzdělávání, kulturní a duševní rozvoj). Vyživovací povinnost dlužníka (povinného) tak odpovídá plnění v podobě výživného, jež svědčí druhé straně závazku, věřiteli (oprávněnému).⁶⁴

5.1 Přiznání výživného oprávněnému

Výživné lze přiznat nejdřív dnem zahájení soudního řízení dle §922 odst. 1 NOZ. Výjimkou se stává výživné pro děti, které lze přiznat až tři roky zpětně a výživné pro neprovdanou matku a úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem, které lze přiznat až dva roky zpětně ode dne porodu.⁶⁵ Rozhodnutí o výživném je ovšem možné změnit, a to v případě že dojde ke změně skutečnosti, na jejichž základě se o něm rozhodovalo. Pokud se strany o takové změně nedohodnou, rozhoduje o ní soud.

5.2 Neplnění vyživovací povinnosti

Jestliže osoba, které byla uložena povinnost plnit pravomocným soudním rozhodnutím neplní, může oprávněná osoba požádat o výkon rozhodnutí. V úvahu tak připadají dvě možnosti. Soudní výkon rozhodnutí a výkon rozhodnutí za pomoci exekutora. Takovýmto výkonem rozhodnutí rozumíme zajištění výživného

⁶³ NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost. 2. vydání*, Praha: Linde Praha, 1995. s. 6. ISBN 80-85647-84-2.

⁶⁴ Šmíd, O., Vácová, R. a kol. *Výživné*. Praha: Leges, 2017. str. 24. ISBN 978-80-7502-196-0.

⁶⁵ §922 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník* v platném znění

z příjmu nebo majetku, který povinný vlastní. Nejčastěji srážkami ze mzdy či prodejem movitých a nemovitých věcí. Výkon rozhodnutí se řídí dle zákona č. 99/1963 Sb., Občanského soudního řádu. Výživné je uspokojováno vždy jako přednostní pohledávka.

Dalo by se říci, že výkon rozhodnutí za pomoci exekutora je vhodný, pokud neznáme finanční prostředky povinného. Známe-li však tyto informace je vhodné zvolit cestu soudního výkonu rozhodnutí. Výkon za pomoci exekutora bývá z pravidla rychlejší cestou.

Chceme-li zahájit exekuci, je třeba podat návrh u soudního exekutora, který začne po pověření soudem zjišťovat majetkové možnosti povinného a následně provede exekuci s cílem uspokojit oprávněného. Samotnou exekuci pak provádí příkázáním uhrazení pohledávky z účtu, srážkami ze mzdy, z jiných příjmů či prodejem movitých a nemovitých věcí, které povinný neužívá. V případě že nepostačí výše uvedené, je oprávněn prodat i nemovité věci, které povinný užívá v okamžiku provádění exekuce.⁶⁶

Výkon rozhodnutí nastoupí primárně v případě neplnění vyživovací povinnosti. Jenže nastávají i případy, ve kterých neplnění s sebou ponese i trestněprávní následky. Tedy ten, kdo neplní, a to i z nedbalosti svou vyživovací povinnost déle jak čtyři měsíce po sobě jdoucí, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok. Ten, kdo se plnění vyhýbá úmyslně až na dva roky. V případě opětovného jednání či ohrožení osoby až na roky tři.⁶⁷ „*Trestný čin zanedbání povinné výživy spadá pod trestné činy trvajících, tzn., že tento trestný čin trvá nepřetržitě po dobu, po kterou je udržován protiprávní stav, a to až do jeho ukončení.*“⁶⁸

Nemusí se jednat pouze o tresty odnětí svobody. Vzhledem k tomu, že plnění vyživovací povinnosti při trestu odnětí svobody je více méně nemožné, je preferován podmíněný trest odnětí svobody. Pouze v případě neefektivnosti

⁶⁶ *Rozdíl mezi výkonem rozhodnutí a exekucí. Člověk v právu.* [online] dostupné z: <http://clovekvpravu.cz/obcanske-soudni-rizeni-aktualizovano-k-142017-90/vykon-rozhodnuti-a-exekuce-aktualizovano-k-142017-124/vykonavaci-rizeni-obecne-508/rozdil-mezi-vykonem-rozhodnuti-a-exekuci-528> [cit.08.03.2022]

⁶⁷ § 196 zákona č. 40/2009 Sb. *trestní zákoník* v platném znění

⁶⁸ Vyživovací povinnost a trestně právní následky. Epravo.cz. [online] dostupné z: https://www.epravo.cz/top/clanky/vyzivovaci-povinnost-a-trestnepravni-nasledky-jejeho-neplneni-110685.html#_ftnref6 [cit.08.03.2022]

podmíněného trestu odnětí svobody je soudem ukládám trest odnětí svobody.⁶⁹ Povinnému může být uloženo také omezení, aby se zdržel řízení motorových vozidel, bývá tak v důvodné obavě, že povinnost uhradit výživné pro nezletilé dítě bude mařena.⁷⁰

Relativní novinkou užívanou v rámci neplacení výživného je zákon č. 588/2020 Sb. Zákon o náhradním výživném, účinný od 01.07.2021. Účelem tohoto zákona je pomoci oprávněným, kterým není výživné hrazeno. Jedná se o formu sociální dávky, jenž vyplácí Úřad práce za neplatícího, s tím že jej následně vymáhá přímo od povinného. Náhradní výživné může být však vyplaceno pouze za splnění jistých podmínek dle §3 z. č. 588/2020.

5.3 Zásady vyživovací povinnosti a práva na výživné

Všechny druhy vyživovacích povinností vycházejí z určitých společných zásad. Jsou jimi kogentní ustanovení, která jsou důležitá jak při určení výše výživného, tak při jeho možném budoucím vymáhání. Zásady vycházejí především z Listiny základních práv a svobod a mezinárodních smluv.⁷¹

5.3.1 Zásada solidarity, vzájemné pomoci

První a nejzákladnější zásadou je zásada solidarity, která se prolíná celým rodinným právem. Záměrem mnoha institucí rodinného práva je limitace autonomie vůle, ve prospěch třetí osoby, kterou označujeme většinou za slabší stranu.⁷² Může jí být například manželka, která není schopna se sama živit, a kvůli které je omezena autonomie vůle manžela nakládat libovolně s penězi.

5.3.2 Zásada ochrany slabší strany

Jak je již zmíněno výše, zákon se snaží v souvislosti se zásadou solidarity, chránit jednu stranu ve chvíli, kdy ve vztazích mezi subjekty je jednoznačně nerovnovážné postavení (rodič – dítě). Je tomu tak s cílem dosáhnout rovnováhy, tím že budou vyrovnány ekonomické rozdíly, které mezi stranami panují.

⁶⁹ Usnesení Ústavního soudu – senátu ze dne 31.8.2020, sp. zn. I. ÚS 1950/20–1

⁷⁰ § 196a odst. 1 zákona č. 40/2009 Sb. *trestní zákoník v platném znění*

⁷¹ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv. *Rodinné právo. 2. vydání*. Praha: C.H.BECK, 2017, str. 253. ISBN 978-80-7400-644-9.

⁷² Tamtéž. Str. 24

5.3.3 Zásada vzniku vyživovací povinnosti ex lege

Rozumíme tím, že vyživovací povinnost a jí odpovídající právo na výživné vzniká ze zákona, za splnění podmínek tomu vyžádaných. To znamená, že nikdo nemusí určit povinnému, aby toto právo uspokojoval, ale vzniká i tak. K určení dochází pouze v případě, že povinný neplní dobrovolně.

5.3.4 Zásada kogentnosti

Bavíme-li se o vyživovací povinnosti, není zde ponecháno moc volnosti ohledně vůle stran. Oprávněný ani povinný nemohou převádět práva na výživné na jiné osoby. Dohoda je v této oblasti možná pouze o rozsahu výživného, způsobu plnění vyživovací povinnosti a splatnosti. Je tomu tak z důvodu ochrany zájmů, hlavně zdraví a života.

5.3.5 Zásada obecnosti

Právní úprava je tradičně obecná. Nikde není určeno, jak určit přesně výši výživného, jsou zde pouze určitá doporučení. I když jsou tímto kladeny vyšší nároky na soud, který ve věci rozhoduje, mohou být posouzeny náročné případy lépe a zohledněno více specifik, než kdyby se řídil předem stanovenými pravidly.

5.3.6 Zásada dobrých mravů

Dobré mravy nejsou v OZ definovány. O definici se pokusil Nejvyšší soud, který dobré mravy definoval jako souhrn určitých etických a kulturních obecně zachovaných zásad, jejichž dodržování je mnohdy zajišťováno i právními normami tak, aby každé jednání bylo v souladu s obecnými morálními zásadami demokratické společnosti.⁷³

Jak uvádí občanský zákoník již v ustanovení §3 odst. 1, soukromé právo chrání důstojnost a svobodu člověka i jeho přirozené právo brát se o vlastní štěstí a štěstí jeho rodiny takovým způsobem, který nezpůsobí bezdůvodně újmu druhým. Tato zásada se uplatňuje zejména u stanovení výše výživného. Protože výživné nesmí být uloženo v takovém rozsahu, aby bylo v rozporu s dobrými mravy a vedlo tak ke krutosti a bezohlednosti. Může být však také překážkou k přiznání výživného obecně.

⁷³ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. června 1997, sp. zn. 3 Cdon 69/1996.

5.3.7 Zásada nepromlčitelnosti

Vyživovací povinnost jako taková nemůže být promlčena, ačkoliv jednotlivá práva na plnění promlčena být mohou. Každá jednotlivá splátka se promlčuje v obecné tříleté promlčecí době. Nicméně bylo-li právo přiznáno rozhodnutím orgánu veřejné moci, promlčí se za deset let ode dne, kdy mělo být podle rozhodnutí plněno.⁷⁴

„Uplynutím promlčecí doby ještě samo o sobě nedochází k promlčení soukromoprávního nároku a oprávněný se i po uplynutí promlčecí lhůty může s úspěchem svého nároku domáhat u civilního soudu, ledaže žalovaný vznese v řízení námitku promlčení.“⁷⁵

Otázkou promlčení se soud totiž nezabývá z moci úřední, nýbrž v souladu s ustanovením §610 NOZ pouze tehdy, namítne-li dlužník, že je právo promlčeno. Soud nesmí dlužníka poučit o možnosti podat námitku promlčení.⁷⁶

5.3.8 Zásada taxativního vymezení povinných a oprávněných

Jak je již naznačeno na začátku kapitoly, v problematice vyživovací povinnosti vystupují dva subjekty: *povinný*, tedy plátce výživného a *oprávněný*, tedy ten, kdo výživné přijímá. Vyživovací povinnost pak může vzniknout pouze mezi subjekty, které jsou vymezeny taxativně v zákoně. Je zohledněn zejména manželský, partnerský a rodičovský status, dále poměr mezi ostatními příbuznými a majetková práva těhotné ženy proti pravděpodobnému otci.⁷⁷

5.3.9 Zásada odkázanosti na výživu

Jinou zásadou vzniku práva na výživné je neschopnost žít se sám, tedy neschopnost obstarat si sám veškeré životní potřeby a být odkázán na výživu povinného. Nicméně tato zásada nemusí být vždy podmínkou vzniku, například u vyživovací povinnosti mezi manželi tomu tak není.

⁷⁴ § 629 zákona č. 89/2012 Sb. *občanský zákoník* v platném znění

⁷⁵ Vyživovací povinnost a trestně právní následky. Epravo.cz. [online] dostupné z: https://www.epravo.cz/top/clanky/vyzivovaci-povinnost-a-trestnepravni-nasledky-jejeho-neplneni-110685.html#_ftnref6 [cit.08.03.2022]

⁷⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 1. 2007, sp. zn. 25 Cdo 2789/2006.

⁷⁷ HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv. *Rodinné právo*. 2. vydání. Praha: C.H.BECK, 2017, str. 60-63. ISBN 978-80-7400-644-9.

5.3.10 Zásada potenciality příjmů povinného

V rámci rozhodování o výši výživného, by se mělo brát v potaz i to, jaké finanční možnosti povinnému byly nabízeny a kterých výhodnějších se vzdal bez důležitých důvodů. Mělo by se také přihlédnout k tomu, zda nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika dle §913 NOZ.

5.3.11 Zásada tvorby úspor

Placení výživného na spotřební účely, například pro nezletilé dítě, které nenabýlo plné svéprávnosti, nemusí být jedinou potřebou oprávněného. Za takovou odůvodněnou potřebu lze dle §917 NOZ považovat i tvorbu úspor z výživného. O správě poskytnutých částek platí obecná pravidla jako o jmění dítěte.

5.3.12 Zásada zániku vyživovací povinnosti ex lege

Vyživovací povinnost zaniká ze zákona se zánikem statusu oprávněný a povinný. Zánikem těchto statusů rozumíme: uplynutí doby, na kterou bylo výživné stanoveno, poskytnutí odbytného dle §2968 NOZ, pominutí stavu odkázanosti dle zásady odkázanosti na výživu či vznikem vyživovací povinnosti jiné osoby. O tomto zániku soud tedy rozhoduje pouze v případech sporných, jinak zde rozhodnutí není třeba.

5.3.13 Zásada podstatné změny poměrů

Po rozhodnutí soudu o výši výživného a vzniku statusu oprávněný a povinný, může být výše výživného změněna. Může tak být jak z důvodů ze strany povinného, jako může být změna platu či mzdy, tak ze strany oprávněného, například z důvodu zahájení studia na vysoké škole.

Změna poměrů může být důvodem i ke zpětnému snížení výživného. K této změně musí dojít před přijetím rozhodnutí. Při snížení výživného se výživné již nevrací. Je třeba ovšem dát pozor na to, že snížení výživného neovlivní neuhrazené splátky. Tyto splátky nelze prohlásit za nesplatné.⁷⁸

5.4 Druhy vyživovacích povinností

Jak je již zmíněno výše, bude se tato kapitola zabývat různými druhy vyživovacích povinností v rámci platné úpravy občanského zákoníku. Dříve do roku 2013, však

⁷⁸ Nález Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 474/20 ze dne. 18.11. 2020

tuto problematiku upravoval jiný zákon a to ZoR. I když nový občanský zákoník není v této úpravě tak jednotný jako ZoR, je většina vyživovacích povinností upravena v druhé části, hlavně první, druhém oddílu NOZ a zbytek v části druhé, díl čtvrtý a pátý NOZ, jedná se pak o vyživovací povinnost:

- rodičů k dětem (§915 odst. 1, §916 a násl.),
- dětí vůči rodičům (§915 odst. 2),
- mezi ostatními příbuznými (§910),
- mezi manželi (§697),
- mezi rozvedenými manžela (§760),
- a úhradu některých nákladů neprovdané matce (§920).

5.4.1 Vyživovací povinnost rodičů k dětem

Vyživovací povinnost k dětem vzniká pro matku narozením dítěte a pro otce vznikem rodičovského vztahu, tedy na základě domněnky otcovství. Vzniká příbuzenstvím v přímé linii v prvním stupni a trvá tak dlouho, dokud není dítě schopno se samo žít.⁷⁹ Proto pak není z hlediska trvání důležité, zda se jedná o dítě zletilé či dítě nezletilé. Jedná-li se o dítě nezletilé či zletilé, je třeba zhodnotit spíše z hlediska procesněprávní roviny. Zletilé dítě se totiž zastupuje před soudem samo. Na úpravu takovéto povinnosti se užije obecné úpravy výživného, případně speciální úpravy sloužící k ochraně dětí.⁸⁰

Výši výživného určuje soud či dohoda mezi rodiči. Výše může být změněna kdykoliv soudem, a to jak ta stanovená na základě dohody, tak ta stanovená soudem. Dochází k tomu při změně poměrů na straně dítěte či na straně rodičů. Výše výživného se stanoví z čistého příjmu rodičů v souvislosti s věkem dítěte, jejich individuálními schopnostmi, možnostmi, majetkovými poměry a osobní péčí o dítě, která může být majetkově vyhodnocena. Je proto pro každého rodiče rozdílný. *„I když je stanovení výše výživného věcí volné úvahy soudu, závislé na posouzení možností a schopností osoby k výživě povinné a odůvodněných potřeb osoby oprávněné, obecný soud je povinen jasným a přezkoumatelným způsobem*

⁷⁹ § 911 zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník v platném znění

⁸⁰ § 921 - § 923 zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník v platném znění

*vymezit rámec, v němž se pohybuje jeho volná úvaha, na základě, níž dospěl k závěru o určení výše výživného.*⁸¹

Dle zákona se při stanovení výše výživného použije ustanovení §915 NOZ, které předepisuje, že životní úroveň vyživovaného dítěte má být obdobná jako životní úroveň rodičů. I když toto ustanovení usnadňuje rozhodovací praxi soudů, je s ním spojena i řada problémů. Příkladem situace, kterou se zabýval Ústavní soud ČR, kdy jeden z rodičů měl nadstandartní příjem a výše výživného by mohla ovlivnit výchovu dítěte. Vzhledem k tomu, že v České republice není výše výživného omezena a rozhodnutí je pouze na uvážení soudu, soud nižší instance stanovil výši výživného na 100 000,- Kč měsíčně, i když vycházel z onoho ustanovení o obdobné životní úrovni rodiče, bylo zde ústavním soudem upozorněno na zdravý pohled na životní hodnoty, které by byly v případě 100 000,- Kč nepřiměřené a doporučil tako stanovení určité hranice.⁸²

Určení výše výživného není v praxi ale nic jednoduchého. Na straně dítěte hraje roli zejména jeho věk, dále však i zdravotní stav, zájmové činnosti, platby školného a více. Na straně rodiče pak hraje roli převážně jeho čistý příjem a majetková situace, ve které se momentálně nachází (např. je-li vlastníkem nemovitosti). Zjištění příjmu rodiče se může zdát jako jednoduchá věc, ale často se v této situaci stává, že rodič svůj příjem nedoloží. Bývá tomu s úmyslem snížit výši výživného na co nejnižší částku. Nastane-li taková situace, soud stanoví výši výživného na pětadvacetinásobek částky životního minima.⁸³ Od roku 2020 se tato částka nemění, a i když se předpokládá její zvýšení kvůli epidemii koronaviru COVID - 19, zůstává prozatím na 3.860, - Kč.⁸⁴ Výše výživného by tak byla stanovena z částky 96.500, - Kč.

⁸¹ Nález Ústavního soudu sp. zn. I. ÚS 299/06 ze dne 12.09.2006

⁸² Nález Ústavního soudu ze dne 16. 12. 2015, sp. zn. IV. ÚS 650/15.

⁸³ § 916 zákona č. 89/2012 Sb. *občanský zákoník v platném znění*

⁸⁴ *Životní a existenční minimum*. Původce [online]. Copyright© [cit. 23.02.2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/zivotni-a-existencni-minimum1>

Vzhledem ke složitosti zjišťování všech těchto příjmů a majetkových situací vydalo Ministerstvo spravedlnosti v květnu roku 2010 tabulku usnadňující výpočet. Tabulka vypadá následovně.⁸⁵

Věk dítěte⁸⁶	Procentuální rozmezí⁸⁷
0–5 let	11-15 %
6-9 let	13-17 %
10-14 let	15-19 %
15-17 let	16-22 %
18+ let	19-25 %

Tabulka 1 Výpočet výše výživného

Tato tabulka je však použitelná pouze pro jedno či dvě děti. V případě dvou dětí se nepoužije pro každého samostatně, ale použije se procentuální rozpětí stanovené pro starší dítě a součet výživného pro obě děti bude odpovídat horní hranici procentuálního rozpětí.⁸⁸

⁸⁵ *Aktuality – Portál justice*. [online]. Copyright©2017 Ministerstvo spravedlnosti České republiky [cit. 23.02.2022]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=opatrovnicka-agenda>

⁸⁶ Určení věkových kategorií vychází z analýzy ČSÚ

⁸⁷ Pro vyměření výživného z měsíčního čistého příjmu povinného rodiče. Čistým příjmem se rozumí příjem upravený o odpočty odvodů na zálohy daně z příjmu a odvodů na platby sociálního zabezpečení, zpravidla zjišťovaný jako průměr za posledních 6–12 měsíců

⁸⁸ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekodifikaci*. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). str. 46. ISBN 978-80-7502-023-9.

Další problematikou kapitoly je konec této povinnosti. Jak již bylo řečeno zaniká okamžikem, kdy se dítě dokáže samo živit, tuto schopnost může dítě nabýt:

- nástupem do zaměstnání
- zahájením podnikatelské činnosti
- ukončením studia střední a vysoké školy
- ukončením studia základní školy a dosažením min. 15 let věku
- postačuje-li výnos z majetku k jeho výživě

Ačkoliv by se dříve dalo považovat za ukončení vyživovací povinnosti okamžik dostudování střední školy či učiliště, nyní je tato problematika složitější. Studovat na vysoké škole se stalo určitou povinností pro většinu dětí a nebývá výjimkou, že po vystudování vysoké školy nenajde student uplatnění. Z tohoto důvodu pak nemusí být absolvování vysoké školy, či školy střední důvodem pro zrušení vyživovací povinnosti. Soud rozhoduje o každém případě individuálně a posuzuje tak schopnost dítěte sám se živit u každého jinak.⁸⁹

Nastávají i situace ve kterých nezletilý uzavře manželství (viz. 1.2.1 Nezletilost). V této situaci vyživovací povinnost také zaniká. Je tomu tak z důvodu rozdílnosti předností. Vzniká vyživovací povinnost manžela, která je přednější.⁹⁰ Nicméně je třeba dát pozor na to, že kdyby takové manželství zaniklo, a i přesto že na dítě, které uzavřelo manželství, je stále nahlíženo jako na osobu plně zletilou, je možnost vyživovací povinnosti rodiče k dítěti v budoucnu obnovit.⁹¹

Pro veřejnost je třeba taky uvést, že soud může meritorním rozhodnutím umístit nezletilé dítě do ústavní či ochranné výchovy, aby tak zajistil řádnou péči. V případě, že se tak stane, je následně zahájena správní řízení, jehož výsledkem má být rozhodnutí o výši příspěvku na péči dítěte.

5.4.2 Vyživovací povinnost dětí k rodičům

Obdobně jako je rodič povinen zajistit svému dítěti slušnou výživu, je dle ustanovení §910 NOZ a ustanovení §915 odst. 2 NOZ dítě povinno zajistit takovou

⁸⁹ Šmíd, O., Vácová, R. a kol. *Výživné*. Praha: Leges, 2017. str. 51. ISBN 978-80-7502-196-0.

⁹⁰ § 697 odst. 1 zákona č. 89/2012 Sb. *občanský zákoník v platném znění*

⁹¹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). str. 49. ISBN 978-80-7502-023-9.

výživu i svým rodičům. Jedná se však o podpůrnou povinnost, která nastoupí až v situaci, kdy vyživovací povinnost nebude plnit manžel. Řízení o této vyživovací povinnosti je zahájeno výlučně návrhem rodičů v případě, že jejich děti jsou schopny se živit samy a rodiče uvedou důvody, proč potřebují od svých dětí výživné. Stejně jako u předchozí kapitoly, bude každé dítě plnit tuto povinnost, podle svých majetkových možností a schopností.

Na rozdíl od povinnosti rodičů k dětem není výše výživného stanovena na zásadě stejné životní úrovně pro obě strany. Tento druh výživného je postaven na zásadě slušné výživy. Dalo by se říci, že jeho výše tak bude nižší než v případě stejné životní úrovně.

Vyživovací povinnosti dětí k rodičům trvá do doby změny poměrů a zaniká smrtí oprávněného a povinného. Stalo by se, že umře dítě, nastupuje podpůrně vyživovací povinnost ostatních příbuzných.

5.4.3 Vyživovací povinnost mezi ostatními příbuznými

Vyživovací povinnost mezi příbuznými je postavena na stejném základě, jako předchozí vyživovací povinnost, a to na základě vzájemné vyživovací povinnosti mezi předky a potomky dle §910 NOZ. Primárně připadne osobě v nejbližším příbuzenském vztahu. Sekundárně vzdálenějšímu. Příkladem, vyživovací povinnost vnučky ke své babičce. Vyživovací povinnost připadne v situaci, kdy vnučka nebude moct plnit, prababičce. Pokud je na stejném stupni vztahu více osob, povinnost jim připadá všem a plní ji každý rozdílně dle svých možností a schopností.⁹²

Výživné je osobě přiznáno soudem, pokud není schopna se sama živit. Situace se opět posuzuje dle majetkových možností povinného, potřeb oprávněného, majetkových rizik a péči o rodinnou domácnost. Používá se stejné zásady, jako při stanovení výše pro potomka, předložení příjmu. Pokud příjem nepředloží, pětadvacetinásobek životního minima.

Vyživovací povinnost mezi příbuznými zaniká smrtí oprávněného a povinného. Může se stát, že vyživovací povinnost přejde na jiného příbuzného. V případě

⁹² KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). str. 79. ISBN 978-80-7502-023-9.

smrti povinného, přejde na příbuzné ve stejném stupni. Pokud takoví příbuzní nejsou, přejde na příbuzné na stupni dalším.⁹³

5.4.4 Vyživovací povinnost mezi manžely

Uzavřením manželství vzniká mimo jiné vzájemná vyživovací povinnost, sloužící k zajištění stejné hmotné a kulturní úrovně oběma manželům. Dále také zajištění rovnosti mezi mužem a ženou.⁹⁴ Právo na výživné je osobní, nezcizitelné a nepřevoditelné. Osobním právem rozumíme, právo takové, které slouží k uspokojování potřeb oprávněného manžela. Že je nezcizitelné mluví samo za sebe. Nepřevoditelné právo je takové, kterého se nelze vzdát ve prospěch jiného a ani ho převést.

Vyživovací povinnost je upravena obecnými ustanoveními, tedy §910 až §914 NOZ. Předchází vyživovací povinnosti dítěte i rodičů a vzniká uzavřením manželství, přičemž trvá po celou dobu jeho právní existence. Z toho vyplývá, že i při uzavření neplatného manželství taková povinnost vzniká a končí až prohlášením manželství za neplatné. V případě zdánlivého manželství nikoliv, neboť jak je již zmíněno výše, takové manželství vůbec nevzniká.

Soud rozhoduje o výživném na návrh jedné strany, a to v případě, že jeden z manželů neplní svou vyživovací povinnost. Právo na výživné má oprávněný i ve chvíli, kdy spolu manželé nežijí, ale nedošlo k rozvodu. Stejně tak ho má i ve chvíli, kdy už probíhá řízení o rozvodu manželství.⁹⁵ K jeho změně může dojít na základě změny poměrů mezi manžely, ostatně obdobně jako u jiných vyživovacích povinností.⁹⁶

Výše vyživovací povinnosti není posuzována pouze na základě čistých příjmů manželů, jak by se mohlo zdát. Je třeba dbát na potřeby na straně oprávněného a majetkové možnosti a schopnosti povinného. Přihlíží se opět k péči o druhého a k péči o rodinnou domácnost. Obvyklým postupem se tak pro stanovení výše výživného stalo sečtení čistých příjmů manželů, následné odečtení všech

⁹³ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). str. 79. ISBN 978-80-7502-023-9.

⁹⁴ § 697 zákona č. 89/2012 Sb. *občanský zákoník v platném znění*

⁹⁵ Nález ÚS ze dne 24.2.2011sp. zn. III ÚS 315/11.

⁹⁶ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). str. 60. ISBN 978-80-7502-023-9.

povinných plateb a služeb, a vydělení zbylé částky dvěma. Pokud dojde k nepoměru mezi skutečností a vypočtenou částku, stanoví soud jednomu z manželů povinnost platit výživné. Neměli bychom však opomenout, že se jedná o vzájemnou vyživovací povinnost. Neznamená to, že pouze jeden z manželů, který vydělává dost peněz na uspokojení potřeb domácnosti, bude platit druhému manželů, který nevyužívá svých schopností a možností na určitý výdělek, přičemž ani nepečuje o rodinnou domácnost.⁹⁷

Výživné platí povinný dvěma způsoby. V první situaci, pokud manželství ještě trvá a není podána žaloba o rozvod, platí povinný výživné v měsíčních splátkách. Druhý způsob přichází v úvahu v situaci, kdy už byla podána žaloba o rozvod, či už bylo manželství rozvedeno v průběhu řízení. Povinný tak zaplatí jednorázově fixní částku. Pokud by nemohl takovou částku v rámci svých majetkových možností zaplatit, bude částka rozpočtena na splátky v mezích takovýchto možností.

Konec vyživovací povinnosti přichází spolu se zánikem manželství, tzn. smrtí, rozvodem, změnou pohlaví či prohlášením manželství za neplatné. Je také možné, že povinnost zanikne rozsudkem soudu při změně poměrů, například v situaci, kdy oprávněný začne dosahovat stejných příjmů jako povinný. V takovém případě, kdy není výživné nadále potřeba, se mohou manželé domluvit na jeho ukončení.

5.4.5 Vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely

Zánik manželství rozvodem je spojen s právními následky, které jsou již zmíněny výše. Mezi takové následky řadíme i nárok rozvedeného, ekonomicky slabšího manžela na výživné, které poskytuje manžel ekonomicky silnější.

Rozvedený manžel je povinen jej poskytovat však pouze za podmínky, že oprávněný rozvedený manžel není schopen se sám živit a původ toho problému je ve vztahu k manželství.⁹⁸ To znamená, že takové důvody, které vznikly v manželství, jsou důvody pro uznání výživného. Na druhou stranu ty důvody,

⁹⁷ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). str. 61. ISBN 978-80-7502-023-9.

⁹⁸ § 760 zákona č. 89/2012 Sb. *občanský zákoník v platném znění*

kteřé vznikly porozvodovým jednáním, nejsou důvody pro uznání výživného. Výjimkou se může stát situace, ve které jedna strana po rozvodu těžce onemocní, v tomto případě by nejspíše výživné přiznáno bylo.

To, že není manžel se schopen sám žít, musí být dobře odůvodněno. Soud bere v potaz, zda si rozvedený manžel neopatřil přiměřené zaměstnání, přestože mu v tom nebránila závažná překážka či zda si mohl výživu zajistit řádným hospodařením.⁹⁹ Příkladem rozhodnutí Okresního soudu v Olomouci sp. zn. 19 C 88/2021-184, kdy byla podána žaloba žalobkyní proti žalovanému na stanovení výživného rozvedené manželky, z důvodů neschopnosti sama se žít. V žalobě uvedla, že během manželství u ní došlo k závažné nemoci totálního vyčerpání a nemožnosti pracovat. I když by se mohlo zdát, že v tomto případě má nárok na výživné, bylo po rozvodu zjištěno, že žalobkyně byla zaměstnána a uznáno, že je schopna se sama žít, navíc životní úroveň rozvedených manželů byla podobná. Proto soud takové výživné žalobkyni nepřiznal. Navíc je žalobkyně povinna nahradit žalovanému náklady na řízení.¹⁰⁰

Vyživovací povinnost může být založena dohodou samostatnou, případně jako součást dohody o vypořádání společného jmění manželů. Nedojde-li k dohodě, bude o výživném rozhodnuto na návrh jednoho z rozvedených manželů soudem. V případě úspěchu na straně žalobce je soud hrazen žalovaným rozvedeným manželem. Je však třeba dodat, že i proti normě může mít svou proti normě zvláště s odkazem na §142 z. č. 99/1963 Sb. U soudu, při rozhodování o hrazení nákladů vyživovací povinnosti, je postup stejný jako v případě hrazení nákladů v řízení o rozvodu, protože se v obou případech jedná o řízení sporné. Nebude-li tedy zjištěn rozvrat soužití manželů, půjdou tyto náklady k tíži pachatele. Bude-li zjištěn, ale nebude-li zjištěna zvláště závažná újma a mimořádné okolnosti pro zachování manželství dle §755 odst. 2 písm. b) NOZ, půjde to k tíži odpůrce. Bude-li zjištěn rozvrat, zvláště závažná újma i mimořádné okolnosti pro zachování manželství, avšak zůstane-li nejasná otázka, zda manžele spolu již alespoň tři roky nežijí, půjde to k tíži navrhovatele. To znamená, že se každá ze stran může na nákladech

⁹⁹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). str. 66. ISBN 978-80-7502-023-9.

¹⁰⁰ Rozhodnutí Okresního soudu v Olomouci ze dne 03.11.2021, sp. zn. 19 C 88/2021-184

řízení o vyživovací povinnosti podílet rozdílným dílem, záleží pak zejména na úspěchu řízení a tíži jednotlivých stran. Jak je již zmíněno, může v případě plného úspěchu být nahrazena celá částka. V případě že je úspěch pouze částečný budou tyto náklady rozděleny.

Při určení práva na výživné a jeho výše uplatňujeme opět stejné zásady jako u vyživovacích povinností výše zmíněných, a to zohlednění potřeb na straně oprávněného a majetkových možností a schopností povinného či péči o nezletilé dítě. Navíc je také bráno v potaz, jak dlouho manželství do rozvodu trvalo, jak dlouho je rozvedeno, zda se manžel podílel na běhu domácnosti nebo zda se nedopustil určitého trestního chování vůči bývalému manželovi (domácí násilí).¹⁰¹ Je obvyklé, že výživné rozvedeného manžela je nižší než výživné za trvání manželství, protože toto výživné není postaveno na zásadě stejné životní úrovně, ale pouze na zásadě přiměřenosti.

Je však možné, na základě ustanovení §762 NOZ, že soud stanoví vyživovací povinnost bývalého manžela v takovém rozsahu, aby rozvedení manželé měli v zásadě stejnou životní úroveň. Pro přiznání takového výživného je však třeba, aby se manželé nedohodli na výživném. Dále je třeba aby manžel, který výživné požaduje s rozvodem nesouhlasil či ho nezapříčinil a aby mu byla způsobena rozvodem zvláště závažná újma. Toto výživné může být přiznáno nejdéle na dobu tří let od rozvodu.

Podobně jako výživné mezi manžely za dobu trvání manželství, je výživné po rozvodu možno splácet jako měsíční pravidelně opakující se částku nebo jako jednorázovou finanční částku na základě písemné dohody. Výživné je možno vyžadovat v jakémkoliv časovém intervalu po rozvodu, poněvadž zákon tuto problematiku neupravuje, je však třeba dbát na zásadu dobrých mravů.

Právo na výživné zanikne, jestliže oprávněný manžel uzavře nové manželství nebo povinný manžel zemře. Zanikne též na základě jednorázové finanční částky zmíněné výše.

¹⁰¹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). str. 67. ISBN 978-80-7502-023-9.

5.4.6 Úvahy de lega ferenda

Ačkoliv vypořádání společného jmění dává k dispozici každému z manželů stejný podíl z takového jmění, je i přesto zavedena vyživovací povinnost mezi rozvedenými manžely. Jak jsem již zmínil tato vyživovací povinnost je postavena ve většině případech na zásadě přiměřenosti, či ve výjimečných případech na zásadě stejné životní úrovně. Osobně však nevidím důvod, proč by jedna ze stran měla poskytovat druhému bývalému manželovi výživné, které by mělo zajistit jistou životní úroveň. Manželství zaniklo, slabší strana dostala náhradu ve formě podílu ze společného jmění, a nepříjde mi relevantní, aby jí bylo poskytováno navíc výživné. Ano, důvod, proč se osoba nemůže živit sama musí mít původ v manželství, ale časté jsou případy, že i když důvod vznikl za trvání manželství, druhý manžel neměl na takovém důvodu žádnou vinu. Proto, pokud by se nejednalo o výjimečné případy, kdy manžel vinu nese, mělo by být takové plnění zásadně dobrovolné.

5.4.7 Výživné a náklady neprovdané matky

Muž, který je považován za pravděpodobného otce, tedy takový, který čeká dítě se ženou, jež není jeho manželkou, je povinen přispívat ženě dle §910 odst. 1 NOZ na výživu po dobu dvou let, jakož i na úhradu nákladů spojených s těhotenstvím a porodem.

Pouze matka může po pravděpodobném otci požadovat tyto příspěvky, a to nejdříve po početí dítěte, nejpozději pak do dvou let od porodu. Může tak být o výživném rozhodováno ještě před porodem dítěte. Je však nutno, aby bylo prokázáno, že právě onen muž je otcem dítěte a není jím někdo jiný. V případě, že je o výživném rozhodováno až po porodu, určení otcovství se provádí na základě dohody mezi matkou a otcem. Pokud k takové dohodě nedojde a muž otcovství popírá, řízení se pozastavuje, a to do doby vyřešení otcovství. Je-li otcovství k dítěti určeno, má otec k dítěti vyživovací povinnost podle obecných ustanovení stejně jako mezi rodiči a dětmi v rozsahu stejné životní úrovně.

Výše nákladů je stanovena na základě výše ceny spotřebního zboží, nutného pro zajištění potřeb dítěte. Mohou za ně být považovány věci jako: kočárek, zdravotnické pomůcky a jiné. Pravděpodobný otec pak uhradí nejčastěji polovinu z celkové částky. Je nutno dodat, že narodí-li se dítě mrtvé, matka může

požadovat po otci náhradu nákladů, protože i přes smrt novorozeněte vznikly matce výdaje během těhotenství, na kterých se musí otec podílet.¹⁰²

Velikost příspěvku na výživné spolu s vlastními financemi matky, by pak po dobu dvou let měly zajistit přiměřenou výživu, tedy pokrýt všechny odůvodněné potřeby matky.¹⁰³ Soud při stanovení výše zohledňuje majetkové možnosti, sociální dávky či jiné samostatně výdělečné činnosti matky.

Matka má nejen nárok na uhrazení nákladů a přiměřenou výživu výše zmíněnou, ale také má možnost požadovat zajištění výživy dítěte po dobu mateřské dovolené.

Náklady spojené s těhotenstvím budou určeny jako pevná částka. Výživné pak bude spláceno pravidelně každý měsíc. Ve výjimečných případech může být zapláceno v jednorázové částce, protože omezená doba dvou let umožňuje sečíst dvouleté měsíční splátky. Potřebné částky mohou být požadovány od matky předem.

Právo požadovat náhradu nákladů se promlčuje ve dvou letech od porodu.¹⁰⁴ Znamená to, že matce se čas hrazení výživného snižuje za každý měsíc nad dva roky věku dítěte o 1/24.

¹⁰² § 920 zákona č. 89/2012 Sb. *občanský zákoník* v platném znění

¹⁰³ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci*. Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). str. 75. ISBN 978-80-7502-023-9.

¹⁰⁴ § 922 zákona č. 89/2012 Sb. *občanský zákoník* v platném znění

5.5 Shrnutí zásadních rozdílů mezi různými druhy výživného

Výživné	Vznik	Postaveno na zásadě	Určení výše	Zánik	Upraveno (NOZ)
Rodičů k dětem	Narozením dítěte a určením otcovství	Stejně životní úrovně jako rodiče	Z čistého příjmu rodičů při zohlednění věku	Dítě je schopno se samo živit nebo uzavře manželství	§915 §916
Dětí k rodičům	Zažádáním rodiče	Slušné výživy	Dle majetkových možností povinného	Smrtí jedné ze stran či změnou poměrů	§910
Mezi ostatními příbuznými	Přechodem od jiného, na základě §910 OZ	Slušné výživy	Dle potřeb oprávněného z čistého příjmu povinného	Smrtí	§910
Mezi manžely	Vstupem do manželství	Stejně životní úrovně	Dle čistého příjmu při zohlednění péče o dítě a domácnost	Prohlášením manželství za neplatné	§697
Mezi rozvedenými manžely	Rozvodem manželství	Přiměřenosti výjimečně stejné životní úrovně	Dle potřeb na straně oprávněného při zohlednění péče o dítě	Uzavření nového manželství, smrtí, zaplacením, uplynutím 3 let	§760
Neprovdané matce	Určením otcovství	Přiměřenosti	Dle potřeb matky a možností otce	Při placení dvou let	§920

Tabulka 2 Shrnutí základních rozdílů výživného

6 ZÁVĚR

Cílem mé bakalářské práce bylo seznámení s problematikou právního institutu manželství a následně obsáhnout co nejpřesněji všechny okolnosti jeho zániku. Dále jsem si za cíl stanovil seznámení s problematikou vyživovací povinnosti, zejména pak odlišení různých druhů vyživovacích povinností dle platného zákona.

Při zpracování práce jsem vycházel zejména z knižní literatury a občanského zákoníku. Často jsem se však přes občanský zákoník dostal k jiným právním předpisům, díky kterým jsem se pokusil problematiku více přiblížit a zařadit pro praktické využití. Nemohu opomenout užití judikatury soudu, která byla velkou pomocí při přiblížení problematiky. Do práce jsem také vkládal aktuální statistiky a úvahy de lege ferenda na danou problematiku, přičemž jsem se snažil zákon upravit dle vlastního přesvědčení.

Vzhledem k omezenému rozsahu práce jsem bohužel nebyl plně schopen přiblížit v první a druhé části problematiku registrovaného partnerství a náležitě jej odlišit od manželství, přesto jsem se pokusil uvést aspoň pár zásadních rozdílů pro celistvost práce. První a druhá část práce se tedy věnuje převážně institutu manželství. V úvodu práce jsem nemohl opomenout vznik manželství, právní překážky vzniku, odlišení pojmů zdánlivé a neplatné manželství, zejména z hlediska návaznosti na část druhou zánik manželství. V druhé části jsem nejvíce pozornosti věnoval zániku manželství rozvodem. V této části jsem k problematice rozvodu připojil zákon o mediaci a poukázal na jeho využití při rozvodu, protože mi tato možnost nepříjde všeobecně známou skutečností. Dále bylo mým cílem v části druhé přiblížit historický vývoj právní úpravy rozvodu. Poukazuji v tomto ohledu na srovnání s dřívějšími právními předpisy a návaznost na předpisy aktuální. Pozornost však nebyla věnována pouze rozvodu, ale také jiným způsobům zániku manželství.

V kapitole třetí navazuji na zánik manželství následky takového zániku. V práci jsem následky rozlišil podle způsobu zániku manželství. V prvním smrtí jednoho z manželů a v druhém rozvodem manželství, přičemž jsem se snažil uvést zejména jejich rozdílnosti.

Čtvrtá část bakalářské práce je věnována problematice vyživovací povinnosti. Tato problematika mi přijde nejvíce užitečná v praxi, proto jsem jí věnoval nejvíce prostoru. V úvodu kapitoly jsem analyzoval zásady, na kterých jsou vyživovací povinnosti postaveny. Bylo tomu tak, abych přiblížil obecná pravidla, jako je například fakt, že vyživovací povinnost nemůže být promlčena. Část kapitoly se také zabývá připsáním výživného oprávněnému a otázkou, co se děje v případě, že povinný neplní. Pokusil jsem se přiblížit jak výkon rozhodnutí a exekuci rozhodnutí, tak trestně právní aspekty. Dále je čtvrtá kapitola věnována různým druhům vyživovacích povinností. Každou vyživovací povinnost jsem analyzoval z hlediska vzniku, zániku, zásady (na které je postavena) a výše. Závěrem kapitoly jsem se je pokusil v rámci možností odlišit zejména prostřednictvím tabulky na str. 52.

Pokud bych měl zhodnotit právní úpravu manželství jako komplex, myslím, že je dostačující. Odkazující právní normy jsou z mého hlediska přehledné a orientace v občanském zákoníku jednoduchá. Mínusy, které osobně spatřuji v právní úpravě jsem se pokusil vysvětlit v průběhu práce úvahami de lege ferenda. Za další mínus bohužel musím ještě považovat fakt, že spousta definic není Novým občanským zákoníkem upravena. Přechod od předešlé právní úpravy se zdá lehce komplikovaný, protože dřívější právní úprava tyto definice obsahovala, přičemž nevidím důvod, proč by Nový občanský zákoník tyto definice obsahovat neměl. Při tvorbě pak musí pomáhat judikatura soudů, která se často tyto pojmy marně snaží definovat pro celistvost úpravy.

Měl-li bych pak podotknout plusy, které přišly za poslední roky k datumu této práce, nesmím určitě opomenout zákon č. 588/2020. Možnost pro oprávněného, kterému není výživné vypláceno, ve formě sociální dávky je obdivuhodným nápadem. Věřím, že stát je schopen si částku od povinného vymoci a zajištění potřeb oprávněného považuji za velmi užitečné. Osobně bych pak možná pouze zvýšil částku, která může být „propůjčena“.

Na závěr bych chtěl říci, že by lidé měli svému výživnému věnovat více pozornosti. Měli by se více starat o uplatnění nároku na takové výživné, případně se zabývat jeho obsahem. Sám ve svém okolí takových situací znám nespočet. Výživné pro zletilé dítě bych si v určitých případech dovolil nazvat neadekvátní

částkou, která v žádném případě nepokryje životní potřeby oprávněného. Je tomu tak ale pouze proto, že oprávněný svému nároku nevěnuje dostatečnou pozornost a tím si akorát dělá život složitější. O výživném by však neměl přemýšlet pouze oprávněný. Měl by mu věnovat pozornost i povinný, aby nebyl z majetkové hlediska na výživném krácen, zvláště v aktuální situaci, kdy se náklady na životní potřeby neustále zvyšují.

7 SEZNAM TABULEK

Tabulka 3 <i>Výpočet výše výživného</i>	43
Tabulka 4 <i>Shrnutí základních rozdílů výživného</i>	52

8 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Knižní literatura:

1. HRUŠÁKOVÁ, M., KRÁLÍČKOVÁ, Z., WESTPHALOVÁ, L. a kolektiv. *Rodinné právo. 2. vydání.* Praha: C.H.BECK, 2017, ISBN 978-80-7400-644-9.
2. KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Vyživovací povinnost po rekonstrukci.* Praha: Leges, 2014. Praktik (Leges). ISBN 978-80-7502-023-9.
3. MENCNEROVÁ, Kateřina. *Rozvod manželství.* V Praze: C.H. Beck, 2020. Beckova edice právní instituty. ISBN 978-80-7400-796-5.
4. NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost. 2. vydání,* Praha: Linde Praha, 1995. ISBN 80-85647-84-2.
5. NOVOTNÝ, Petr. *Nový občanský zákoník.* Praha: Grada, 2014. Právo pro každého (Grada). ISBN 978-80-247-5167-2.
6. ŠEVČÍK, Ludvík ml. *Vyznejte se v rodinném právu: Vybrané kapitoly z nového občanského zákoníku.* Brno: BizBooks, 2014. ISBN 978-80-265-0221-0.
7. Šmíd, O., Renáta ŠÍNOVÁ a kol. *Rozvod manželství.* Praha: Leges, s.r.o. 2013. ISBN 978-80-87576-66-3.
8. Šmíd, O., Vácová, R. a kol. *Výživné.* Praha: Leges, 2017. ISBN 978-80-7502-196-0.
9. ŠVESTKA, Jiří, Jan Dvořák a kol. *Občanské právo hmotné 3. Díl čtvrtý: Rodinné právo. 5., jubilejní aktualiz. Vyd.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. ISBN 978-80-7357-465-9.
10. ZUKLÍNOVÁ, M. DVOŘÁK, J., ŠVESTKA, J. a kol.: *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, ISBN 978-80-7478-325-8.

Právní předpisy:

1. Zákon č. 89/2012 Sb., *občanský zákoník*, v platném znění
2. Zákon č. 94/1993 Sb., *o rodině*, ve znění pozdějších předpisů
3. Zákon č. 40/1964 Sb., *občanský zákoník*, ve znění pozdějších předpisů

4. Zákon č. 115/2006 Sb., *o registrovaném partnerství a o změně některých souvisejících zákonů*, v platném znění
5. Zákon č. 301/2000 Sb., *o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů*, v platném znění
6. Zákon č. 3/2002 Sb., *o svobodě náboženského vyznání a postavení církví a náboženských společností a o změně některých zákonů*, v platném znění
7. Zákon č. 292/2013 Sb., *o zvláštních řízeních soudních*, v platném znění
8. Zákon č. 373/2011 Sb., *o specifických zdravotních službách*, v platném znění
9. Zákon č. 11/1918 Sb., *o zřízení samostatného státu československého*, ve znění pozdějších předpisů
10. Zákon č. 202/2012 Sb., *o mediaci a změně některých zákonů*, v platném znění
11. Zákon č. 588/2020 Sb., *o náhradním výživném pro nezaopatřené dítě a o změně některých souvisejících zákonů*, v platném znění

Soudní judikatura:

1. Nález Ústavního soudu, sp. zn. I. ÚS 299/06 ze dne 12.09.2006
2. Nález Ústavního soudu, sp. zn. IV. ÚS 650/15. ze dne 16. 12. 2015
3. Nález Ústavního soudu, sp. zn. III ÚS 315/11. ze dne 24.2.2011
4. Nález Ústavního soudu, sp. zn. III. ÚS 474/20 ze dne. 18.11. 2020
5. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 6. 1969, sp. zn. 5 Cz 45/68 (Rc 78/1970)
6. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. června 1997, sp. zn. 3 Cdon 69/1996.
7. Rozhodnutí Okresního soudu v Olomouci ze dne 03.11.2021, sp. zn. 19 C 88/2021-184
8. Rozsudek Okresního soudu Sokolov ze dne 2.12.2020, sp. Zn. 23 C 90/2020–10
9. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 24.1.2019, sp. zn. 26 Cdo 3382/2017.
10. Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 26.1.2016, sp. zn. 22 Cdo 3730/2015

11. Rozsudek Nejvyššího soudu ČR – senátu ze dne 28.1.2021, sp. zn. 22 Cdo 3428/2020 [ASPI ID: JUD509803CZ]
12. Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17. 1. 2007, sp. zn. 25 Cdo 2789/2006.
13. Usnesení Ústavního soudu – senátu ze dne 31.8.2020, sp. zn. I. ÚS 1950/20–1 [ASPI ID: JUD454161CZ]

Internetové zdroje:

1. *Aktuality – Portál justice.* [online]. Copyright©2017 Ministerstvo spravedlnosti České republiky [cit. 23.02.2022]. Dostupné z: <https://justice.cz/web/msp?clanek=opatrovnicka-agenda>
2. *Církevní sňatek můžete mít samostatně, po civilním i mimo kostel.* Svatbona.cz [online] Dostupné z: <https://www.svatbona.cz/cirkevni-snatek/> [cit.05.03.2022]
3. ČSÚ [Český statistický úřad] *Demografická ročenka České republiky, Rozvody* [Online] [Cit. 23.02.2022]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/121768536/13006720rc10.pdf/3a382450-d60a-43cc-bc1f-63372578910e?version=1.1>
4. ČSÚ [Český statistický úřad] *Pohyb obyvatelstva-1. pololetí 2021* [Online] [Cit. 23.02.2022]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cri/pohyb-obyvatelstva-1-pololeti-2021>
5. *Občanské sňatky uzavřené v EU: vnitrostátní a přeshraniční předpisy-Your Europe.* 301 Moved Permanently [online]. Dostupné z: *Občanské sňatky uzavřené v EU: vnitrostátní a přeshraniční předpisy – Your Europe* (europa.eu) [cit. 05.03.2022]
6. *Rozdíl mezi výkonem rozhodnutí a exekucí. Člověk v právu.* [online] dostupné z: <http://clovekvppravu.cz/obcanske-soudni-rizeni-aktualizovano-k-142017-90/vykon-rozhodnuti-a-exekuce-aktualizovano-k-142017-124/vykonavaci-rizeni-obecne-508/rozdil-mezi-vykonem-rozhodnuti-a-exekuci-528> [cit.08.03.2022]
7. *Vyživovací povinnost a trestně právní následky.* Epravo.cz. [online] dostupné z: https://www.epravo.cz/top/clanky/vyzivovaci-povinnost-a-trestnepravni-nasledky-jejeho-neplneni-110685.html#_ftnref6 [cit.08.03.2022]

8. *Životní a existenční minimum*. Původce [online]. Copyright© [cit. 23.02.2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/zivotni-a-existenci-minimum1>

Závěrečné práce:

1. KOROLOVÁ, Nicole. *Vznik a zánik manželství*. Plzeň. 2016. Diplomová práce. Západočeská univerzita v Plzni. Fakulta právnická. Katedra občanského práva. Vedoucí práce: JUDr. Kristýna Spurná. Dostupné z: <https://otik.zcu.cz/bitstream/11025/23968/1/R11M0153P.pdf>

9. SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

NOZ – Nový občanský zákoník

ZoR – Zákon o rodině

ZoPR – Zákon o právu rodiném

ZM – Zákon o mediaci

OSŘ – Občanský soudní řád

ČR – Česká republika

SJM – Společné jmění manželů